संकल्प
पत्र-2024
महाराष्ट्र विधानसभा
निवडणूक
भारतीय जनता पार्टी, महाराष्ट्र

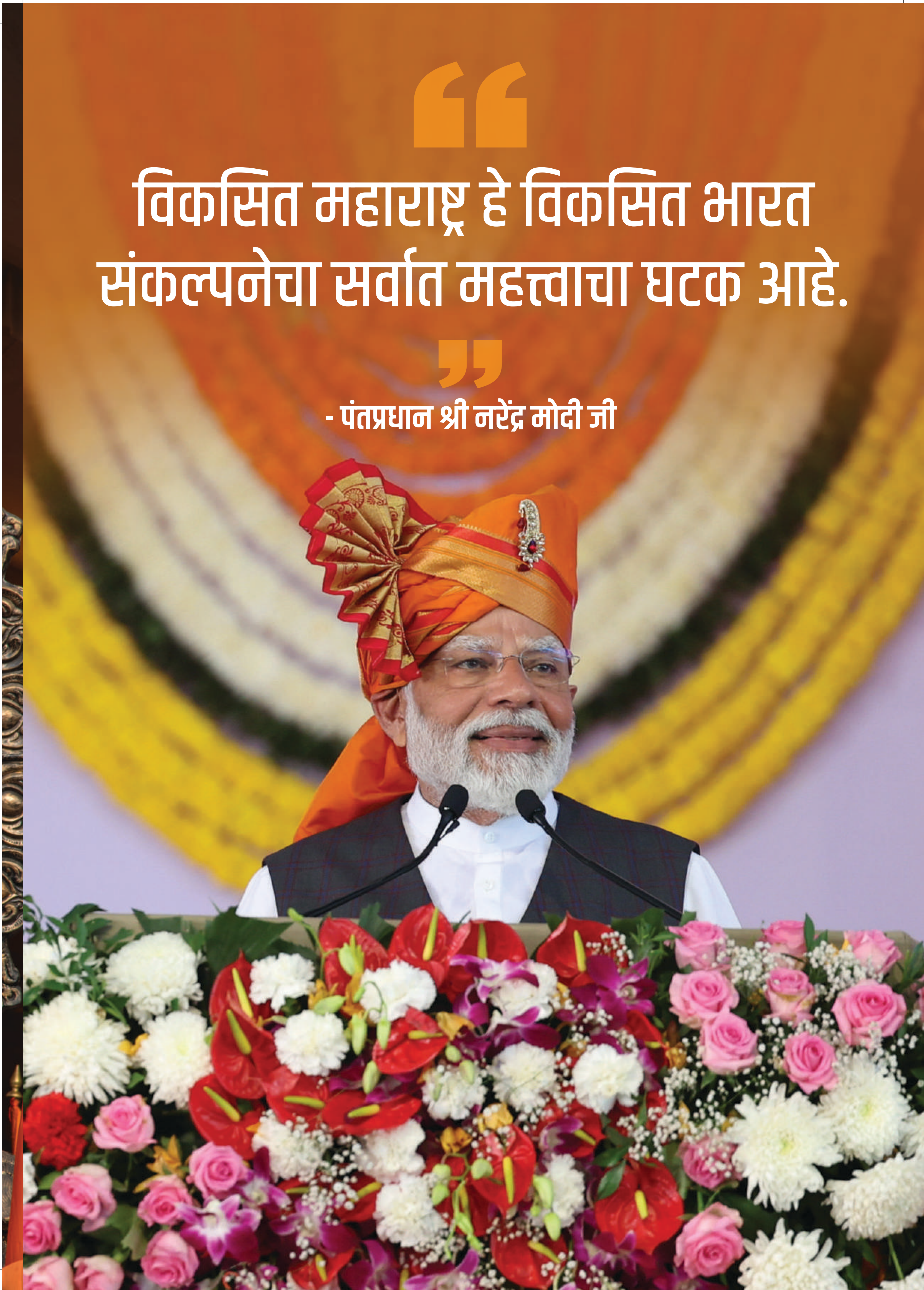
विकसित महाराष्ट्र हे विकसित भारत संकल्पनेचा सर्वात महत्त्वाचा घटक आहे.
- पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी जी

मा. श्री चंद्रशेखर बावनकुळे

प्रदेश अध्यक्ष, भारतीय जनता पार्टी, महाराष्ट्र

जय भवानी, जय शिवाजी!

भारतीय जनता पार्टी हा नेहमीच महाराष्ट्रात नवीन बदल घडवून आणणारा पक्ष राहिला आहे आणि राज्याला देशातील प्रगतीच्या आघाडीवर नेण्यासाठी काम केले आहे. राज्यातील महायुती सरकारने प्रगतीची नवी उंची गाठली आहे. आम्ही २.५ वर्षांच्या शासनाचे पूर्णत्व साजरे करताना, या महान राज्यातील प्रत्येक नागरिकाच्या आकांक्षा आणि स्वप्नांनी प्रेरित प्रगती आणि समृद्धीच्या एका नवीन युगाची पायाभरणी केली आहे.

आदरणीय पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या गतिमान नेतृत्वाखालील एनडीए सरकारने भारताला अद्वितीय प्रगती आणि संधींचा देश बनवला आहे. महाराष्ट्रात, आमच्या सरकारने या आत्म्याला प्रतिबिंबित करत, आमच्या राज्याला पुढे नेण्यासाठी धाडसी सुधारणा आणि सर्वसमावेशक धोरणांची अंमलबजावणी केली आहे. पायाभूत सुविधा, शेती, आरोग्य सेवा किंवा शिक्षण अशा कोणत्याही क्षेत्रातील आमचे यश, "जनता-प्रथम" शासकीय मॉडेलवर आधारित असलेली आमची वचनबद्धता दाखवते, ज्यामध्ये विकास प्रत्येक कोपऱ्यात आणि समुदायाला पोहोचतो.

महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक अभिमान आणि वारसा नेहमीच आमचे प्राधान्य राहिले आहे. विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून आम्ही राज्याच्या अस्मितेला सन्मान दिला आहे: नौदलाच्या झेंड्यावर छत्रपती शिवाजी महाराजांचे चिन्ह, मराठीला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळवून देणे, आणि लंडनमधील बाबासाहेब आंबेडकर यांचे घर मिळवणे या कार्यांमधून हा अभिमान दिसून येतो. पण आज, राज्याच्या प्रगतीला थांबवण्याचे प्रयत्न करणारे व खोट्या कथा पसरवणारे काही लोक कार्यरत आहेत.

आम्ही "एक महाराष्ट्र श्रेष्ठ महाराष्ट्र" या विचारधारेला मानतो आणि युती – गती – प्रगती या बोधवाक्याच्या वचनबद्धतेला समर्पित आहोत. गेल्या काही वर्षांत, आमची आश्वासने सत्यात उतरवण्यासाठी अथक परिश्रम घेतले आहेत. पायाभूत सुविधांमध्ये वाढ करून, रोजगाराच्या संधी निर्माण करून, आणि आरोग्य व शिक्षण क्षेत्रांमध्ये क्रांतिकारक बदल घडवून आणून आम्ही एका मजबूत आणि समृद्ध राज्याची पायाभरणी केली आहे.

महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी 'लाडकी बहीन योजना' सुरू केली असून, दरमहा ₹1,500 देऊन त्यांना आर्थिक पाठबळ दिले जात आहे. गोव्यात दिवंगत मनोहर पर्रिकर यांनी सुरू केलेली ही योजना भाजपा-शासित मध्य प्रदेश आणि छत्तीसगडमध्ये यशस्वी ठरली आहे. महाविकास आघाडीने अशा योजनांना कमी लेखले असले, तरी आम्ही महाराष्ट्रात ही योजना सतत ठेवण्याचे वचन देतो. शेतकऱ्यांसाठी वीज पंपांचे बिल माफ करून मोफत वीज पुरवणे, या सह निलवांडे, टेंभू लिफ्ट सिंचन, जलयुक्त शिवार, नार-पार आणि दामनगंगा-गोदावरी प्रकल्पांसारख्या उपक्रमांतून राज्याला दुष्काळमुक्त करण्याचा आमचा संकल्प आहे.

जाहीरनाम्याला गांभीर्याने घेणारा, त्यातील आश्वासनांची प्रत्यक्ष पूर्तता आणि दरवर्षी त्यावर सखोल आढावा घेणारा एकमेव पक्ष म्हणजे भारतीय जनता पक्ष! महाराष्ट्राला सर्वात प्रगत आणि समृद्ध राज्य बनवण्याच्या आमच्या वचनबद्धतेचा हा जाहीरनामा आहे, ज्यात महाराष्ट्राला एक ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्था बनवण्याचे उद्दिष्ट आहे. राज्याला दुष्काळमुक्त करणे, रोजगारनिर्मिती, जागतिक दर्जाच्या पायाभूत सुविधा, प्रत्येक कुटुंबाला निवारा आणि स्वच्छ पाणी उपलब्ध करणे हे आमचे ध्येय आहे. समृद्ध, स्वावलंबी आणि मजबूत महाराष्ट्र घडवण्यासाठी आमच्यासोबत चला, जिथे प्रत्येक नागरिक प्रगती करेल आणि प्रत्येक स्वप्न साकार होईल

धन्यवाद, जय महाराष्ट्र!

चंद्रशेखर बावनकुळे

प्रदेश अध्यक्ष, भारतीय जनता पार्टी, महाराष्ट्र

मा. श्री देवेंद्र फडणवीस

उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र

मनोगत...

प्रिय भगिनींनो आणि बांधवांनो,

॥ जय भवानी, जय शिवाजी ॥

भारतीय जनता पक्षाने महाराष्ट्राला प्रगती आणि समृद्धीकडे नेण्याची जबाबदारी स्वीकारली आहे. एक महाराष्ट्र-श्रेष्ठ महाराष्ट्र या दृष्टिकोनातून भाजपा नेहमीच विकास, प्रगती आणि जनकल्याणाला अग्रक्रम देत आलेला आहे, महाराष्ट्र धर्माची भावना जपली आणि वाढवली आहे. 'महायुती-गती-प्रगती' या संकल्पनेतून आम्ही महाराष्ट्राच्या प्रगतीसाठी सर्वोत्तम विचारवंत आणि प्रयत्नांना एकत्र आणले. आम्हाला ठाम विश्वास आहे की, आपण सर्व एकत्रितपणे महाराष्ट्राला नव्या उंचीवर नेऊ शकतो.

मा. पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदीजी आणि केंद्रीय गृहमंत्री मा. अमितभाई शहा यांच्या मार्गदर्शनातून, सहकार्यातून, महाराष्ट्राने मविआचा अडीच वर्षांचा काळोख सोडला तर, 2014 पासून उल्लेखनीय प्रगती साधली आहे. गुंतवणूक, रोजगार आणि पायाभूत सुविधा यासारख्या प्रमुख क्षेत्रांमध्ये आपले राज्य देशात अव्वलस्थानी पोहोचले आहे.

महिलांना सशक्त करणे हा आमच्या दृष्टिकोनाचा महत्त्वाचा घटक आहे, आणि लाडकी बहिण योजना अंतर्गत आम्ही आमच्या भगिनींना आर्थिक स्वावलंबनासाठी मासिक 1,500 सन्माननिधी प्रदान करत आहोत. तसेच, आमची शेतकऱ्यांप्रतीची वचनबद्धता निश्चयबद्ध आहे; महायुती सरकारने शेतकऱ्यांना मोफत वीज दिली असून, आता त्यांना शून्य रकमेची बिले मिळत आहेत. आम्ही जलयुक्त शिवार उपक्रमाला पुन्हा सुरू करून आणि नदी-जोड प्रकल्पांचे नियोजन करून महाराष्ट्राला दुष्काळमुक्त करण्याचे प्रयत्न करत आहोत. या प्रयत्नांमुळे, विविध क्षेत्रांमध्ये जागतिक गुंतवणूक आकर्षित करून, आपले राज्य आर्थिक महासत्तेकडे वाटचाल करत आहे, ज्यात सेमीकंडक्टर आणि हरित ऊर्जा प्रकल्प यांचा समावेश आहे. म्हणूनच देशात येणाऱ्या एकूण गुंतवणुकीपैकी 52 टक्के आपण राज्यात आणू शकलो.

राज्याचा एक मजबूत पाया रचला गेला आहे आणि आम्हाला खात्री आहे की हा भक्कम पाया सर्व नागरिकांसाठी समृद्ध फळ देणारे वृक्ष बनेल. जर आपण ही गती कायम ठेवली, तर महाराष्ट्राचे ट्रिलियन-डॉलर अर्थव्यवस्थेच्या दिशेनेचे यश अनिवार्य होईल. आपण समृद्धी आणि संधीच्या दृष्टीने देशाचे अग्रगण्य राज्य होऊ.

ही निवडणूक केवळ सरकार निवडण्याबाबत नसून महाराष्ट्राच्या विकास, वारसा आणि आकांक्षा जपण्याबाबत आहे. आपल्या जनतेच्या क्षमतांवर विश्वास असणारे सरकार निवडणे अत्यावश्यक आहे. मी आपल्याला आग्रह करतो की, मोठ्या संख्येने बाहेर पडा, मतदान करा आणि भाजपा व महायुती सरकारबरोबर मजबूत, अधिक समृद्ध महाराष्ट्राच्या प्रवासाला समर्थन द्या. एक महाराष्ट्र-श्रेष्ठ महाराष्ट्र या वचनाला वास्तवात परिवर्तित करूया.

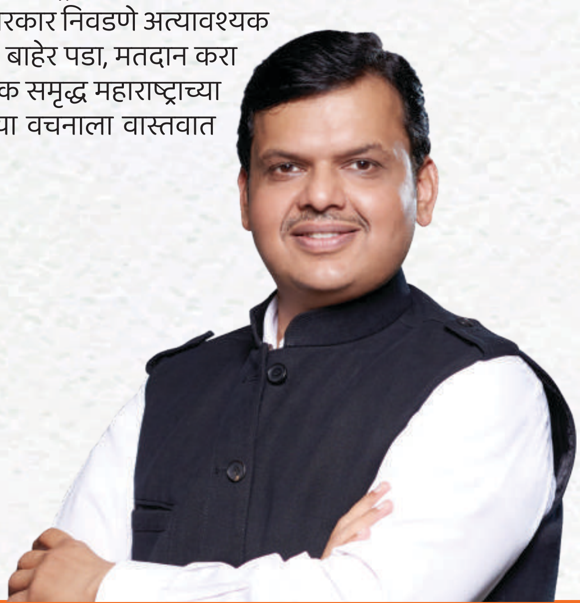

धन्यवाद, जय महाराष्ट्र!

देवेंद्र फडणवीस

उपमुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

मा. श्री सुधीर मुनगंटीवार

अध्यक्ष, जाहीरनामा समिती

वंदे मातरम !

आपण हे वर्ष महाराष्ट्राचे आराध्य दैवत छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या राज्याभिषेकाचे ३५० वे वर्ष, पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर यांच्या जयंतीचे ३०० वे वर्ष, वीर भगवान बिरसा मुंडा यांच्या जयंतीचे १५० वे वर्ष, संविधानाचे अमृत महोत्सवी वर्ष, लोहपुरुष सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जयंतीचे १५० वे वर्ष आणि आपल्या देशाचे माजी पंतप्रधान एक द्रष्टे नेते स्व. अटल बिहारी वाजपेयीजी यांच्या जन्माचे शंभरावे वर्ष आपण साजरे करत आहोत. या सर्वांची प्रेरणा घेवून आपल्याला भाजपा-महायुतीच्या सहाय्याने महाराष्ट्र राज्याच्या विकासाची गती अजून वृध्दींगत करायची आहे. त्यामुळे सन २०२४ च्या विधानसभा निवडणूकीला एक आगळे महत्व प्राप्त झाले आहे.

विधानसभा निवडणूक २०१९ नंतर मधल्या काळात महाराष्ट्राने विकासाचा एक अंधकार पाहिला. परंतु त्यानंतर ती काळरात्र संपवून आपण पुन्हा प्रगतीचा उषःकाल साकार केला आहे. सन २०१९ नंतर सन २०२२ पर्यंतच्या काळरात्रीची पुनरावृत्ती आपल्याला आता होवू द्यायची नाही. त्यामुळे अत्यंत सजग राहून या निवडणूकीमध्ये कठोर परिश्रम घ्यायचे आहेत.

नुकतेच केंद्रामध्ये भाजपा व मित्रपक्षांचे सरकार स्थापन झाले आहे. सन २०१४ पासून मा. पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोदी जी यांच्या नेतृत्वात भारत देश सर्वच क्षेत्रात प्रगतीची नवनवीन शिखरे काबीज करत आहे. तसेच मा. श्री. अमितभाई शहा जी, मा. श्री. जे. पी. नड्डाजी यांच्यासारख्या धुरिणांच्या मार्गदर्शनाखाली भारतीय जनता पक्ष देशात जोमाने वाटचाल करत आहे. त्यामुळे महाराष्ट्राच्या विकासाची व प्रगतीची वाटचाल केंद्र सरकारच्या मदतीने अशीच पुढे चालू ठेवण्यासाठी महाराष्ट्रात भाजपा-महायुतीचे सरकार येणे आवश्यक आहे आणि महायुतीचे सरकार पुन्हा येणार याची आपल्या सर्वांना खात्री देखील आहे.

निवडणुकीस सामोरे जातांना राज्याच्या विकासासाठी आमचे काय धोरण असणार आहे, कोणत्या मुद्द्यावर आम्ही भर देणार आहोत हे मतदारांसमोर ठेवण्यासाठी एक जाहीरनामा तयार करण्यात येतो. या साठी आम्ही महत्वाची क्षेत्रे निश्चित करुन त्या त्या क्षेत्रात अभ्यास असणा-या तज्ञ जाणकारांच्या उपसमित्या तयार केल्या. तसेच समाजातील विविध अभ्यासक, सर्वसामान्य जनता यांनाही राज्याच्या विकासाच्या आराखड्यात त्यांचे अभ्यासपूर्ण योगदान / सूचना देण्यासाठी आवाहन केले होते. यासाठी समर्पित स्वतंत्र ईमेल आय डी व व्हाट्सऍप क्रमांक तयार करण्यात आले होते. या सर्व उपक्रमाला भरघोस प्रतिसाद मिळाला.

वरील सर्व माध्यमातून प्राप्त सूचना व अभिप्राय यावर सखोल विचार मंथन करुन तयार करण्यात आलेल्या महाराष्ट्राच्या विकासाचा सर्वसमावेशक आराखडारुपी जाहीरनामा आपल्या समोर सादर करतांना मला अत्यंत आनंद होत आहे.

हा जाहीरनामा महाराष्ट्राला ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्था बनविण्याचा मार्ग दाखवत आहे. या जाहीरनाम्यात शेतीला प्रतिष्ठा, सुरक्षा व संपन्नता मिळवून देणे तसेच महिलांना सुरक्षेची, सन्मानाची आणि संधीची समानता सुनिश्चित करण्याचे उद्दिष्ट समोर ठेवून आपण वाटचाल करणार आहोत. तळागाळातील शेवटच्या व्यक्तीपर्यंत विकासाचे फलित पोहोचवणारी अंत्योदयाची संकल्पना आम्ही जाहीरनाम्याच्या माध्यमातून मांडत आहोत. शेतकरी, युवा, महिला, कष्टकरी व श्रमजीवी बांधव, ज्येष्ठ नागरिक यांसारख्या समाजातील सर्व घटकांना सोबत घेत ज्यागोष्टींची अंमलबजावणी करणे शक्य आहे अशा सर्वांचाच जाहीरनाम्यात समावेश करण्यात आला आहे. या जाहीरनाम्याच्या माध्यमातून भारतीय जनता पक्षाची राज्याच्या हितासाठी आणि विकासासाठी असणारी प्रामाणिक भुमिका समोर ठेवण्याचा आम्ही प्रयत्न केलेला आहे.

या जाहीरनामा समितीच्या माध्यमातून पक्षाने मला सेवेची संधी दिली आणि माझ्या क्षमतेवर विश्वास दाखविला त्याबद्दल मी पक्ष नेतृत्वाचे मनापासून आभार व्यक्त करतो. त्याचबरोबर हा जाहीरनामा तयार करतांना सर्व विषय समित्यांचे अध्यक्ष, सदस्य तसेच ज्यांनी ज्यांनी प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष योगदान दिले त्या सर्वांनाही मनापासून धन्यवाद देतो.

आपण सर्वांनी या जाहीरनाम्याचा अभ्यास करावा, त्यातील आश्वासने आपण स्वतः समजून घ्यावीत व मतदारांपर्यंत प्रभावी पद्धतीने पोहचवावीत असे मी आपल्याला आवाहन करतो.

जय हिंद, जय महाराष्ट्र!

सुधीर मुनगंटीवार
अध्यक्ष, जाहीरनामा समिती

मुख्य जाहीरनामा समिती

समिती सदस्य

अध्यक्ष - मा. श्री सुधीर मुनगंटीवार

डॉ. विनय सहस्त्रबुद्धे	श्री दिलीप कांबळे
श्री माधवराव भंडारी	श्री पाशा पटेल
ॲड. उज्वल निकम	श्री अनिल सोले
डॉ. भारतीताई पवार	आमदार श्री पराग आळवणी
आमदार श्री मंगल प्रभात लोढा	श्री लक्ष्मण सावजी
आमदार श्री सुभाष देशमुख	श्री सुरेश हावरे
आमदार श्री संभाजी निलंगेकर	श्री विश्वास पाठक
खासदार श्री धनंजय महाडिक	श्री केशव उपाध्ये
खासदार सौ. स्मिता वाघ	सौ. माधवी नाईक
आमदार श्री अतुल भातखळकर	श्री राजेश पांडे
श्री नरेंद्र पवार	श्री योगेश गोगावले
श्री मिलिंद तुळसकर	सौ. नीता केळकर
श्री अमोल जाधव	श्री किरण पातुरकर
आचार्य तुषार भोसले	श्री दयाशंकर तिवारी

निर्देशांक

01 25 ठळक मुद्दे 10
02 कृषी व संलग्न क्षेत्रांचा विकास 16
03 अर्थव्यवस्था आणि उद्योग 22
04 शिक्षण 26
05 युवा आणि क्रीडा 28
06 आरोग्य 32
07 महिला सन्मान 36
08 सामाजिक न्याय 38
09 प्रशासन आणि सुव्यवस्था 42
10 पायाभूत सुविधा 44
11 शहरी विकास 46
12 ग्रामविकास 48
13 संस्कृती आणि पर्यटन 50
14 वन, पर्यावरण आणि नैसर्गिक संसाधने 54
15 मुंबई महानगर प्रदेश 56

२५ ठळक मुद्दे

लाडक्या बहिणींना प्रत्येक महिन्याला **रु. १५०० वरुन रु. २१००** देण्यात येतील तसेच या योजनेचे औचित्य साधून **महिलांमध्ये आर्थिक साक्षरता निर्माण करण्यासाठी प्रशिक्षण दिले जाईल.** महिला सुरक्षेसाठी **२५००० महिलांचा** पोलिस दलात समावेश करण्यात येईल.

शेतकऱ्यांना कर्जमाफी आणि शेतकरी सन्मान योजनेतून **वर्षाला रु. १२,००० वरून रु. १५,०००,** तसेच एमएसपीशी समन्वय साधत **20 टक्क्यांपर्यंत भावांतर** योजना राबविण्यात येईल.

प्रत्येक गरिबाला **अन्न आणि निवारा** देण्यात येईल.

वृद्ध पेंशन धारकांना महिन्याला **रु. १५००** वरुन **रु. २१००** देण्यात येतील जेणेकरून संपूर्ण महाराष्ट्रात ज्येष्ठ नागरिकांना अधिक आर्थिक सुरक्षा आणि सन्मान मिळेल.

महाराष्ट्रातील सर्व कुटुंबांना बाजारातील उतार-चढावांपासून सुरक्षित करण्यासाठी राज्यात जीवनावश्यक वस्तूंच्या **किमती स्थिर** ठेवण्यात येतील

२५ ठळक मुद्दे

येणाऱ्या काळात २५ लाख रोजगार निर्मिती तसेच महिन्याला **१० लाख विद्यार्थ्यांना रु. १०,०००** विद्यावेतन देण्यात येईल.

राज्यातील ग्रामीण भागात **४५,००० गावांत पांधण रस्ते** बांधण्यात येतील.

अंगणवाडी आणि आशा सेविकांची आर्थिक सुरक्षा आणि कल्याण सुनिश्चित करण्यासाठी महिन्याला **रु१५,०००** वेतन आणि **विमा संरक्षण** देण्यात येईल.

वीज बिलात ३०% कपात करुन **सौर आणि अक्षय ऊर्जेवर** भर देण्यात येईल.

सरकार स्थापनेनंतर १०० दिवसांच्या आत 'व्हिजन महाराष्ट्र @ २०२९' सादर करण्यात येईल.

२५ ठळक मुद्दे

सन २०२८ पर्यंत महाराष्ट्राला **$१ ट्रिलियन अर्थव्यवस्था** बनविण्याचं लक्ष्य ठेवले आहे.

महाराष्ट्राला तंत्रज्ञान, उत्पादन आणि नावीन्यपूर्ण (Innovation) संकल्पना क्षेत्रातील जागतिक केंद्र बनवण्यासाठी खालील पावलं उचलण्यात येतील:

a. **'मेक इन महाराष्ट्र'** धोरण राबवून, महाराष्ट्राचे भारतातील प्रमुख उत्पादक राज्य म्हणून असलेले स्थान अधिक मजबूत करण्यात येईल.

b. **महाराष्ट्राला जागतिक फिनटेक व कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) राजधानी बनविण्यात येईल.** त्यासाठी जागतिक फिनटेक कंपन्यांना आकर्षित करणारं वातावरण निर्माण करण्यात येईल आणि आर्थिक तंत्रज्ञानातील नवीन संकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यात येईल. सोबतच AI संशोधन, नवकल्पना आणि विकासाला चालना देण्यासाठी **देशातील पहिल्या विशेष AI विद्यापीठाची स्थापना करण्यात येईल.**

c. नागपूर, पुणे, छत्रपती संभाजीनगर, अहिल्यानगर आणि नाशिकला आधुनिक **एरोनॉटिकल आणि स्पेस उत्पादन केंद्र** बनवून प्रगत एरोस्पेस तंत्रज्ञान आणि उत्पादन हब म्हणून विकसित करण्यात येईल.

शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी सर्वांगीण उपक्रमांद्वारे पुढीलप्रमाणे प्रयत्न करू:

a. शेतकऱ्यांनी खरेदी केलेल्या खतांवरील **संपूर्ण राज्य वस्तु व सेवा कर (SGST) अनुदानाच्या स्वरूपात शेतकऱ्यांना परत देऊ.**

b. शेतक-यांना प्रति क्विंटल किमान रु. ६०००/- भाव मिळावा यासाठी सोयाबीन उत्पादन, प्रक्रिया आणि मूल्यवर्धनासाठी **समर्पित संपूर्ण शृंखलेची** स्थापना करू.

२५ ठळक मुद्दे

सन २०२७ पर्यंत महाराष्ट्रात ५० लक्ष लखपती दीदी तयार करण्यात येतील. यासाठी, **प्रत्येक ५०० स्वयंसहायता गटांचे एक औद्योगिक क्लस्टर** तयार करण्यात येईल आणि **₹१,००० कोटींचा प्रारंभिक फिरता निधी** उपलब्ध करण्यात येईल.

'अक्षय अन्न योजना' अंतर्गत, **कमी उत्पन्न गटातील कुटुंबांना दरमहा मोफत शिधा** पुरविण्यात येतील. ज्यामध्ये तांदूळ, ज्वारी, शेंगदाण्याचे तेल, मीठ, साखर, हळद, मोहरी, जिरे आणि लाल मिरची पावडर यांचा समावेश असेल.

'महारथी (महाराष्ट्र एडवांस रोबोटिक्स अँड AI ट्रेनिंग हब इनिशिएटिव्ह) - अटल टिंकरिंग लॅब्स योजना' सुरू करण्यात येईल, ज्यामधून सर्व शासकीय शाळांमध्ये रोबोटिक्स आणि AI शिकण्याच्या संधी उपलब्ध होतील.

महाराष्ट्रात **कौशल्य जनगणना (Skill Census)** करण्यात येईल ज्यायोगे उद्योगाच्या गरजेनुसार कौशल्यांच्या तुटवड्यांचे विश्लेषण करून त्यावर आधारित उपलब्ध कुशल मनुष्यबळ उपलब्ध करुन देणे आणि आवश्यकतेप्रमाणे नवीन कुशल मनुष्यबळ उपलब्धीसाठी नियोजन करता येईल.

२५ ठळक मुद्दे

महाराष्ट्रातील प्रत्येक जिल्ह्यात **'छत्रपती शिवाजी महाराज आकांक्षा केंद्र'** स्थापन करण्यात येईल, ज्याच्या माध्यमातून **१० लाख नवीन उद्योजक** तयार केले जातील. या केंद्रांमध्ये **को वर्किंग स्पेस** आणि **इनक्युबेशन सुविधांचा समावेश असेल, जेथे विद्यार्थी, व्यावसायिक, आणि उद्योजक एकत्र येऊन, नेटवर्किंग करून, नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना चालना देण्यात येईल.**

अनुसूचित जाती, जमाती आणि इतर मागासवर्गीय **उद्योजकांच्या व्यवसाय वृद्धीसाठी ₹१५ लाख पर्यंत व्याजरहित कर्ज** देण्यात येईल.

ओबीसी, एसईबीसी, ईडब्ल्यूएस, एनटी, व्हीजेएनटीमधील पात्र **विद्यार्थ्यांना शिक्षण शुल्क आणि परीक्षा शुल्काची प्रतिपूर्ती करण्यात येईल.**

१८ ते ३५ वयोगटातील तरुणांच्या वार्षिक आरोग्य तपासणीसाठी **स्वामी विवेकानंद युवा आरोग्य कार्ड (Youth Health Card)** सुरू करण्यात येईल तसेच **नशामुक्त-व्यसनमुक्त महाराष्ट्रासाठी कायमस्वरूपी योजना** लागू करण्यात येईल.

२५ ठळक मुद्दे

महाराष्ट्रात प्राचीन आणि ऐतिहासिक गड किल्ल्यांची मोठी संख्या आहे. हे गड किल्ले महाराष्ट्राचे वैभव असून महाराष्ट्राच्या ऐतिहासिक व सांस्कृतिक जडणघडणी मध्ये त्यांचा सिंहाचा वाटा आहे. महाराष्ट्राच्या या ऐतिहासिक आणि सांस्कृतिक वारश्याचे जतन व संवर्धन यासाठी **गड-किल्ले विकास प्राधिकरण** स्थापित करणार.

'ज्येष्ठ नागरिकांना प्राधान्य ' धोरण स्वीकारण्यात येईल, ज्यात:

a. प्रत्येक ज्येष्ठ नागरिकासाठी स्वयंचलित सेवा मिळवण्यासाठी **आधार सक्षम सेवा वितरण (AESD) लागू करणे.**

b. वय वर्षे ८० व त्यावरील सर्व ज्येष्ठ नागरिकांनी मागणी केलेली कागदपत्रे— जसे की **आरोग्य नोंदी, ओळखपत्रे आणि पेन्शन संबंधित कागदपत्रे—थेट त्यांच्या घरी पोहोचवण्याची व्यवस्था करण्यात येईल.**

c. सर्व शासकीय रुग्णालयांमध्ये **ज्येष्ठ नागरिकांसाठी स्वतंत्र बाह्यरुग्ण कक्ष (OPD) सुरू करण्यात येतील.**

बळजबरी व फसवून केलेल्या धर्मांतराविरुद्ध कठोर कायदा करण्यात येईल. बळजबरी आणि फसवणूक करणाऱ्या धर्मांतरापासून संरक्षण मिळेल.

वनालगत, शेतीमध्ये, मानवी वस्त्यांमध्ये वाघ, बिबट्या, हत्ती, रोही, रानडुक्कर आणि माकड या वन्यप्राण्यांमुळे होणारी जीवित व वित्त हानी टाळण्यासाठी तसेच **मानव-वन्यजीव संघर्ष कमी करण्यासाठी आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (AI) तंत्रज्ञान, ड्रोन आणि रेडिओ कॉलर** यासारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर करण्यात येईल.

कृषी व संलग्न क्षेत्रांचा विकास

आमचे संकल्प

कृषी: शेतीला प्रतिष्ठा, सुरक्षा आणि संपन्नता मिळवून देणे हे आमचे उद्दिष्ट आहे.

1. **शेतकऱ्यांना कर्जमाफी** आणि शेतकरी सन्मान योजनेतून **वर्षाला रु. १२,००० वरून रु. १५,०००,** तसेच एमएसपीशी समन्वय साधत **20 टक्क्यांपर्यंत भावांतर** योजना राबविण्यात येईल.
2. शेतकऱ्यांच्या **शेतमालाला वाजवी भाव** मिळावा यासाठी मुख्यत: नगदी पिकांसाठी दरवर्षी नव्याने लागवड आणि पणन योजना आखण्यात येईल.
3. **सिंचन: जलयुक्त शिवार अभियान ३.०, मराठवाडा वॉटर ग्रीड प्रकल्प, नार-पार-गिरणा आणि नळगंगा-वैनगंगा नदी जोड प्रकल्पांसारख्या योजना सुरू करुन** महाराष्ट्रातील सिंचित क्षेत्र वाढून, राज्यातील जलसंपत्तीचा विकास आणि सिंचन क्षमता वाढविण्यात येईल. **प्रत्येक गांव स्तरावर 'पाण्याचा ताळेबंद' (वॉटर बजेटिंग) ही संकल्पना राबवण्यात येईल.** त्या सोबतच **'मागेल त्याला शेततळे'** या योजनेचा विस्तार करण्यात येईल. तसेच सूक्ष्म सिंचनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी अनुदानात वाढ करुन 'Per Drop More Crop' या संकल्पनेस प्रोत्साहन देण्यात येईल.
4. राज्यातील ग्रामीण भागात **४५,००० गावांत पांधण रस्ते** बांधण्यात येतील.
5. **डॉ. पंजाबराव देशमुख सेंद्रिय शेती मिशन :** सन २०२९ पर्यंत सेंद्रिय शेतीचे क्षेत्र १० लाख हेक्टरवरून २५ लाख हेक्टर पर्यंत वाढवून शाश्वत शेती पद्धतींना प्रोत्साहन देण्यात येईल तसेच जिल्हा-तालुका स्तरावर **सेंद्रिय शेती बाजारपेठा** स्थापन करण्यात येतील.
6. महाराष्ट्राला **कृषी-तंत्रज्ञान स्टार्टअप हब बनविण्यासाठी विभाग निहाय क्लस्टर तयार करण्यात येतील तसेच** नव्या तंत्रज्ञानावर आधारित कृषी व्यवस्थापन यासाठी भरीव तरतूद करण्यात येईल.

आमचे संकल्प

7. शेती मधील **'अन्नदाता बनेल ऊर्जादाता'** या नावीन्यपूर्ण संकल्पनेअंतर्गत सौर ऊर्जा निर्मिती मध्ये शेतकऱ्यांचा सक्रिय सहभाग घेण्यात येऊन त्यांना ऊर्जादाता बनविण्यात येईल. त्यासाठी सौर पॅनल आच्छादित शेती हा अभिनव उपक्रम राबविण्यात येईल. **त्यासाठी सौर पॅनल आच्छादित शेतीलाही प्रोत्साहनपर अनुदान देण्यात येईल**.

8. महाराष्ट्राला **मका व बांबू आधारित इथेनॉलचे केंद्र बनवू**, ज्यामुळे शाश्वत ऊर्जा निर्मिती, स्थानिक शेतीला मदत, आणि उद्दिष्टपूर्ण प्रोत्साहनांद्वारे आर्थिक विकास साध्य करता येईल.

9. शेतक-यांना उत्पन्न वाढीच्या अनुषंगाने पूरक व्यवसाय म्हणून **मधमाशी पालनास प्रोत्साहन** देण्यात येईल. त्याअनुषंगाने प्रशिक्षण व प्रसार करुन **१ लाख शेतकऱ्यांना शेतीपूरक उत्पन्न** उपलब्ध करुन देण्यात येईल.

10. शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी सर्वांगीण उपक्रमांद्वारे पुढीलप्रमाणे प्रयत्न करू:
    a. शेतकऱ्यांनी खरेदी केलेल्या खतांवरील **संपूर्ण राज्य वस्तु व सेवा कर (SGST) अनुदानाच्या स्वरूपात शेतकऱ्यांना परत देऊ**.
    b. शेतक-यांना प्रति क्विंटल किमान रु. ६०००/- भाव मिळावा यासाठी सोयाबीन उत्पादन, प्रक्रिया आणि मूल्यवर्धनासाठी **समर्पित संपूर्ण शृंखलेची** स्थापना करू.

11. काढणीनंतर बाजारपेठेपर्यंत शेतीमालाचे नुकसान होवू नये व योग्य बाजारभाव उपलब्ध होईपर्यंत शेतमालाचा दर्जा चांगला राहावा यासाठी **कृषी संकलन कोष स्थापन करण्यात येईल** ज्यातून ग्रामीण महाराष्ट्रात सौर **ऊर्जेवर चालणारी शीतगृहे** आणि **स्मार्ट पॅकेजिंग** सुविधा निर्माण करू.

12. कापूस वेचणी आणि प्रक्रिया यामधील आधुनिक तंत्रज्ञान वापरुन कापूस व वस्त्रोद्योग क्षेत्राचे आधुनिकीकरण करण्यात येईल. या अंतर्गत **'कापूस ते कापड'** ही शृंखला अधिक मजबूत करून याचा आर्थिक लाभ शेतकरी व वस्त्रोद्योग यांना होईल अशा उपाय योजना करण्यात येतील.

13. महाराष्ट्राला **डाळींचे मोठे उत्पादक क्षेत्र बनवून** ग्रामीण भागात **प्रक्रिया केंद्रे** स्थापन करण्यात येतील आणि सन २०२७ पर्यंत डाळ उत्पादनात महाराष्ट्राला आत्मनिर्भर करण्यात येईल.

14. शेती उत्पादन निर्यातक्षम करण्याच्या अनुषंगाने मोठया प्रमाणात **पॅकिंग हाऊसची उभारणी करुन साठवण क्षमता आणि प्रक्रिया सुविधा तयार करण्यात येतील, ज्यातून निर्यातीला चालना मिळेल.** या केंद्रांद्वारे पॅकिंग आणि प्रक्रिया प्रशिक्षण दिलं जाईल, ज्यामुळे व्यावसायिक कौशल्यं आणि रोजगार संधी वाढतील.

15. **प्रधानमंत्री किसान समृद्धी केंद्र** यांच्या माध्यमातून **शाश्वत शेतीचा विकास** करण्यात येईल ज्याद्वारे शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ होईल.

16. कांद्याला रास्त दर देण्यासाठी सक्षम धोरण लागू करण्यात येईल. कांदा उत्पादनाच्या नोंदणीसाठी **'कांदा पोर्टल'** सुरू करून कांद्याचे बाजारभाव स्थिर ठेवण्यासाठी **'बाजार स्थिरीकरण निधी'** स्थापन करण्यात येईल. कांदा हा नाशवंत शेतमाल असल्याने कांदा साठवण व प्रक्रिया क्लस्टर निर्मितीला प्रोत्साहन देण्यात येईल.

17. महाराष्ट्रातील सर्व जिल्ह्यात **'शेतकरी प्रगती महोत्सव'** आयोजित करण्यात येईल ज्याद्वारे महिला व युवक यांना शेतीविषयी दोन दिवसीय सखोल प्रशिक्षण देण्यात येईल. या महोत्सवात प्रदर्शनात विनामूल्य प्रवेश, शेतीतील आधुनिक तंत्रज्ञान यांचे प्रात्यक्षिक दाखविणे व कृषी क्षेत्रातील विविध घटकांच्या अनुभवांचे व विचारांचे आदान प्रदान शक्य होईल.

18. कृषी उत्पन्न आणि कार्यक्षमता वाढविणे यासाठी ***'यांत्रिक कृषी'* मिशन** सुरू करण्यात येईल. ज्यामध्ये:

    a. शेतकऱ्यांना **कृषी यांत्रिकीकरणाचे प्रशिक्षण** देण्यात येईल.

    b. कृषी निविष्ठांची किंमत कमी करण्याचा प्रयत्न करुन उत्पादन खर्च कमी करणे व उत्पादकता वाढविणे यासाठी **कृषी क्षेत्रात ड्रोन तंत्रज्ञानाचा उपयोग करण्यात येईल.**

19. शेतमालाला योग्य बाजारपेठ व बाजारभाव मिळण्याच्या अनुषंगाने माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करून **कृषी उत्पन्न बाजार समित्यांचे आधुनिकीकरण करण्यात येईल**.

20. **शेतकरी उत्पादक संघटना (FPOs) साठी व्यापक प्रशिक्षण कार्यक्रम** आयोजित करण्यात येईल, ज्यामुळे त्यांचे कौशल्य वाढ होईल आणि उपलब्ध प्रोत्साहने आणि निधीचा संपूर्ण वापर करता येईल.

21. शेतकरी उत्पादक संघटना (FPOs) यांना तांत्रिक दृष्ट्या व व्यावहारिक दृष्ट्या

अधिक सक्षम बनविण्यासाठी त्यांच्या उत्पादनाशी संबधित **नामांकित खाजगी उद्योगांशी संलग्न करण्याचे धोरण अवलंबण्यात येईल.**

22. नागपूरच्या मिहानमध्ये **संत्रा पल्प,** जळगाव व नांदेडमध्ये **केळी प्रक्रिया प्रकल्प** उभारण्यात येईल.

सहकार

23. अलीकडच्या काळात ग्रामीण भागातील तसेच कृषी क्षेत्रातील बदलते कल लक्षात घेता **जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका, प्राथमिक सहकारी पतसंस्था यांची कार्यक्षमता, पारदर्शकता, सुप्रशासन आणि व्यावसायिकता विकसित करण्यासाठी आवश्यक ते बदल करून त्यांचे बळकटीकरण करण्यात येईल**.
24. **साखर आणि सूत सहकारी संस्थांसाठी आधुनिक धोरणे** आखून त्यांना प्रगत तंत्रज्ञान आणि सुधारित व्यवस्थापन पद्धती मार्फत अधिक स्पर्धात्मक आणि कार्यक्षम बनवण्यात येईल.
25. **नवीन सहकारी संस्था स्थापनेसाठी एक खिडकी प्रणाली तयार करण्यात येईल**, ज्यात ऑनलाईन अर्ज आणि ट्रॅकिंग प्रणाली असेल, परिणामी या प्रक्रियेतील पारदर्शकता वाढेल आणि मंजुरी प्रक्रियेला गती मिळेल.
26. सहकारी संस्थांमध्ये एक व्यापक **हरित ऊर्जा कार्यक्रम** सुरू करण्यात येईल, त्यामध्ये:
    a. सहकारी साखर कारखान्यांमध्ये **इथेनॉल साठवण क्षमता वाढवण्यासाठी अनुदान**.
    b. **बायो-सीएनजी, सौर ऊर्जा आणि हायड्रोजन प्रकल्प** उभारण्यासाठी १:२ प्रमाणात इक्विटी निधीची व्यवस्था.
    c. कृषी बायोमास वापरून **ब्रीकेटिंग आणि पेलेटाइझिंग** युनिट्स उभारण्यासाठी ५०% अनुदान
    d. राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळामार्फत (NCDC) **हरित ऊर्जा प्रकल्पांसाठी कार्यशील खर्चासाठी सवलतीचा वित्तपुरवठा**.
    e. **हरित ऊर्जा पायाभूत सुविधांवरील भांडवली खर्चासाठी व्याज सवलत**.

27. साखर क्षेत्राबाहेर सहकारी संस्थांद्वारे पिकांवर आधारित **कृषी प्रक्रिया युनिट्सला प्रोत्साहन देण्यात येईल**:
   a. प्रक्रिया युनिट्स स्थापन करण्यासाठी **१:२ प्रमाणात इक्विटी निधी व्यवस्था**.
   b. सहकारी संस्थांमधील कृषी प्रक्रिया युनिट्सच्या कार्यशील खर्चासाठी **सवलतीच्या दरात वित्तपुरवठा**.

मत्स्यपालन

28. **'महाराष्ट्र मत्स्य मिशन'** सुरू करून २०३० पर्यंत मासळी उत्पादन दुपटीने वाढवण्याचे नियोजन करण्यात येईल, त्यासाठी:
   a. पायाभूत सुविधा जसे **कोल्ड स्टोरेज, बायोफ्लॉक, पिंजरा मत्स्यपालन इ. सुविधा निर्माण करण्यात येतील.**
   b. मत्स्योत्पादनास योग्य बाजारभाव मिळण्याच्या अनुषंगाने **सक्षम बाजार संपर्क साखळी तयार करण्यात येईल.**
29. **लहान व मोठ्या जलाशयातील कोळंबी** उत्पादन वाढवून महाराष्ट्राला देशातील आघाडीचे कोळंबी उत्पादक राज्य बनवू, यासाठी:
   a. मत्स्योत्पादकांच्या शाश्वत आर्थिक विकासाच्या दृष्टीने **कोळंबी उत्पादनास तांत्रिक सहाय्य केंद्राद्वारे प्रशिक्षण आणि प्रोत्साहन** देण्यात येईल.
   b. **कोळंबी शेतीसाठी विमा संरक्षण योजना** सुरु करण्यात येईल.
30. मासेमारी सहकारी संस्थांना आर्थिक सहाय्य, प्रशिक्षण आणि प्रक्रिया व विपणन या पायाभूत सुविधा देऊन सशक्त करण्यात येईल, ज्यामुळे **महाराष्ट्राच्या किनारपट्टीवरील मच्छीमार बांधवांच्या उपजीविकेला चालना मिळेल**.

पशुसंवर्धन

31. **'महाराष्ट्र दुग्ध विकास मिशन'** सुरू करून २०३० पर्यंत दूध उत्पादन क्षमता ३०० लाख मेट्रिक टनापर्यंत वाढवून दुग्ध प्रक्रिया उद्योग आणि विक्रीला चालना देण्यात येईल.
32. महाराष्ट्रातील प्रत्येक तालुक्यात **फिरते पशुवैद्यकीय दवाखाने/रुग्णवाहिका** पुरवून राज्यातील पशुधनाचे रक्षण करण्यात येईल.
33. डांगी, देवणी, गवळाऊ, खिल्लारी आणि लाल कंधारी या महाराष्ट्रातील **स्थानिक गोवंश जातींचे संवर्धन** करून त्यांचे पालन आणि पोषणासाठी प्रोत्साहन देऊ.
34. यापूर्वी राबविण्यात आलेल्या **गोवर्धन - गोवंश सेवा केंद्र** या योजनेचा विस्तार करून गाईंचे संवर्धन-संरक्षण करण्यास मदत व प्रोत्साहन दिले जाईल.

अर्थव्यवस्था आणि उद्योग

आमचे संकल्प

भारताचे विकास इंजिन

1. सन २०२८ पर्यंत महाराष्ट्राला **$१ ट्रिलियन अर्थव्यवस्था** बनविण्याचं लक्ष्य ठेवले आहे.
2. **उद्यम सुलभता अधिनियम (Ease of Doing Business Act) लागू करण्यात येईल.**
3. महाराष्ट्रातील प्रत्येक जिल्ह्यात **'छत्रपती शिवाजी महाराज आकांक्षा केंद्र'** स्थापन करण्यात येईल, ज्याच्या माध्यमातून **१० लाख नवीन उद्योजक** तयार केले जातील. या केंद्रांमध्ये **को वर्किंग स्पेस** आणि **इनक्युबेशन सुविधांचा समावेश असेल, जेथे विद्यार्थी, व्यावसायिक, आणि उद्योजक एकत्र आणुन, नेटवर्किंग करून, नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना चालना देण्यात येईल.**
4. महाराष्ट्राला तंत्रज्ञान, उत्पादन आणि नावीन्यपूर्ण (Innovation) संकल्पना क्षेत्रातील जागतिक केंद्र बनवण्यासाठी खालील पावलं उचलण्यात येतील:
   a. **'मेक इन महाराष्ट्र'** धोरण राबवून, महाराष्ट्राचे भारतातील प्रमुख उत्पादक राज्य म्हणून असलेले स्थान अधिक मजबूत करण्यात येईल.
   b. **महाराष्ट्राला जागतिक फिनटेक व कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) राजधानी बनविण्यात येईल.** त्यासाठी जागतिक फिनटेक कंपन्यांना आकर्षित करणारं वातावरण निर्माण करण्यात येईल आणि आर्थिक तंत्रज्ञानातील नवीन संकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यात येईल. सोबतच AI संशोधन, नवकल्पना आणि विकासाला चालना देण्यासाठी **देशातील पहिल्या विशेष AI विद्यापीठाची स्थापना करण्यात येईल**.
   c. नागपूर, पुणे, छत्रपती संभाजीनगर, अहिल्यानगर आणि नाशिकला आधुनिक **एरोनॉटिकल आणि स्पेस उत्पादन केंद्र** बनवून प्रगत एरोस्पेस तंत्रज्ञान आणि उत्पादन हब म्हणून विकसित करण्यात येईल.

आमचे संकल्प

5. जळगाव, अमरावती, नांदेड, आणि सोलापूर या जिल्ह्यांना **उदयोन्मुख उद्योगांसाठी नवीन औद्योगिक जिल्हे** म्हणून विकसित करण्यात येईल.
6. **नाशिकला महाराष्ट्रातील पुढील आयटी (IT) हब** बनवण्यासाठी प्रस्तावित आयटी पार्कमध्ये जागतिक दर्जाच्या सुविधा पुरवण्यात येतील व हा IT हब पूर्णत्वास नेण्यात येईल.
7. **विदर्भ-मराठवाडा संरक्षण सर्किट कॉरिडॉर हा महाराष्ट्रातील १२ जिल्ह्यांना प्रभावित करणारा** भारतातील सर्वात मोठा संरक्षण प्रकल्प उभारण्यात येईल. ज्यामुळे मोठया प्रमाणात लोकांना रोजगार मिळेल.
8. **सोलापूरमध्ये फूड पार्क** स्थापन करून, शेंगाचटणीसारख्या स्थानिक **रेडी टू ईट आणि रेडी टू कुक उत्पादनांना प्रोत्साहन** देण्यात येईल.

औद्योगिक प्रोत्साहन

9. **'एक जिल्हा एक उत्पादन' (ODOP)** उपक्रमांतर्गत महाराष्ट्राच्या स्थानिक उत्पादित मालाला योग्य बाजारपेठ मिळण्याच्या अनुषंगाने **प्रत्येक मॉल मध्ये ३ स्टॉल** आरक्षित केले जातील ज्यातून जिल्ह्यातील स्थानिक उत्पादनांना प्रोत्साहन मिळेल.
10. फळ विक्रेते, फूल विक्रेते, भाजी विक्रेते आणि हातगाडी वरनिरनिराळे व्यवसाय करणारे **छोटे व्यावसायिक यांना आर्थिक प्रोत्साहन दिले जाईल**.
11. विदर्भातील ३२ **तोट्यातील व कोळसा संपलेल्या खाणींचा कोळसा वायूकरण प्रकल्पासाठी पुनर्वापर** करण्यात येईल.
12. **चंद्रपूर जिल्ह्यातील विद्यमान फेरो अॅलॉय प्लांटचा विस्तार** करण्यात येईल.
13. **अमरावती जिल्ह्यातील १००० एकर पीएम मित्रा पार्कच्या प्रकल्पाला गती** देण्यात येईल.
14. **परभणी जिल्ह्यात मेगा टेक्सटाईल पार्क उभारण्यात येईल,** ज्यात सूत काढणे, विणकाम, रंगकाम, प्रिंटिंग आणि वस्त्र निर्मिती यांसारख्या संपूर्ण कपड्यांच्या मूल्य साखळीचा समावेश असेल.
15. **नाशिक जिल्ह्यात खेळणी उत्पादन क्लस्टर स्थापन** करून नाशिकला देशातील सर्वात मोठ्या खेळणी उत्पादन केंद्रात परिवर्तित करण्यात येईल.

16. केंद्र सरकारचा कॉईर बोर्डचा च्या मदतीने **काथ्या उद्योगाचे प्रशिक्षण केंद्र उत्तर कोकणात स्थापन केले जाईल.** महाराष्ट्रत **काथ्या धोरणाचा विस्तार** करण्यात येईल आणि **दरवर्षी 'कोकण नारळ व काथ्या महोत्सव' आयोजित करण्यात येईल.**

17. **कोल्हापुरी चप्पल निर्मिती उद्योगाला प्रोत्साहन** देऊन निर्यात वाढवण्यावर लक्ष केंद्रित करण्यात येईल.

18. **सांगलीत हळद पार्क** स्थापन करून **GI-टॅग केलेल्या** सांगलीच्या हळद व **मसाल्यांना शासकीय ब्रँडिंगसाठी प्रोत्साहन देण्यात येईल**.

सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योगांना प्रोत्साहन

19. संतुलित औद्योगिक विकासाच्या अनुषंगाने **मल्टी मोडल लॉजिस्टिक पार्क (MMLP)** उभारण्यात येतील.

20. स्थानिक उद्योजकांना प्रोत्साहन देण्यासाठी **एम आय डी सी क्षेत्रात भूखंड वाटप करताना स्थानिक उद्योजकांना प्राधान्य देण्यात येईल.**

21. **जालना** येथे **प्लग-अँड-प्ले सुविधा असलेले एमएसएमई (MSME) पार्क** उभारण्यात येईल.

22. **गडचिरोली व चंद्रपूर जिल्ह्यात बांबू कारागिरांना उद्योजक बनवण्यासाठी,** बांबू संशोधन व प्रशिक्षण केंद्र यांच्या सहकार्याने प्रशिक्षण देऊन प्रमाणपत्र देण्यात येईल.

शिक्षण

आमचे संकल्प

1. ग्रामीण विद्यार्थ्यांना कला, संगीत आणि क्रीडा क्षेत्रातील सुयोग्य मार्गदर्शनासाठी **बालभवनच्या** धर्तीवर **स्वातंत्र्यवीर सावरकर कला-क्रिडा संकुले** स्थापन करण्यात येतील.
2. **डिजिटल शिक्षण सक्षमीकरण कार्यक्रम (DEEP)** सुरु करण्यात येईल ज्यांतर्गत:
   a. **सर्व शासकीय शाळांमध्ये अत्याधुनिक संगणक प्रयोगशाळा स्थापन करण्यात येतील आणि** प्रत्येक शाळेला इंटरनेटची सुविधा उपलब्ध करून दिली जाईल.
   b. विज्ञान, तंत्रज्ञान, अभियांत्रिकी, आणि गणित **(STEM) शिक्षणात परस्परसंवादी शिक्षण पद्धती राबविण्यात येईल.**
   c. **'नवीन शिक्षण धोरण (NEP) २०२०'** अंतर्गत संगणक भाषा (Computer languages) शिकण्याचा पर्याय उपलब्ध करून देण्यात येईल.
   d. प्रत्येक सरकारी शाळेत **'महाविद्या' नावाची कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) शिक्षण प्रणाली लागू करण्यात येईल**.
3. विद्यमान सर्व अंगणवाड्यांना नव्या पिढीच्या **'सक्षम अंगणवाड्या'** म्हणून दर्जोन्नत करण्यात येईल.
4. प्रत्येक जिल्ह्यात **कर्मवीर भाऊराव पाटील आदर्श मराठी शाळा (मॉडेल कंपोझिट स्कूल)** उभारण्यात येईल, ज्यामध्ये पूर्व-प्राथमिक ते १२ वीपर्यंत दर्जेदार शिक्षण पुरविण्यात येईल. या मध्ये:
   a. **१० एकरचा विस्तीर्ण परिसर**, स्मार्ट क्लासरूम आणि रोबोटिक्स, मशीन लर्निंग व डिजिटल कौशल्यांसाठी अत्याधुनिक प्रयोगशाळा.
   b. **विद्यार्थ्यांसाठी निवासी सुविधा आणि सर्व सुविधांयुक्त क्रीडा संकुल असेल**

आमचे संकल्प

5. **'मुख्यमंत्री श्री योजना'** (CM SHRI) सुरु करुन, PM SHRI योजनेत समावेश होवू न शकलेल्या **मराठी** शाळांना दर्जोन्नत करुन शिक्षणाच्या अत्याधुनिक सुविधा निर्माण करण्यात येतील.
6. इयत्ता ६ वी ते १२ वीच्या विद्यार्थ्यांच्या कौशल्य विकास होण्यासाठी तसेच त्यांना व्यावसायिक ज्ञानाची ओळख व्हावी यासाठी स्थानिक संस्था, तांत्रिक प्रशिक्षण संस्था यांच्या सहकार्याने **शालेय शिक्षणातील सध्याच्या कार्यानुभव या विषयाचा विस्तार करण्यात येईल**.
7. ओबीसी, एसईबीसी, ईडब्ल्यूएस, एनटी, व्हीजेएनटीमधील पात्र **विद्यार्थ्यांना शिक्षण शुल्क आणि परीक्षा शुल्काची प्रतिपूर्ती करण्यात येईल.**
8. नवी मुंबई परिसरात 'तिसरी मुंबई' उभारण्यात येत असलेल्या NAINA प्रकल्पांतर्गत **'एज्युसिटी'** उभारण्यात येईल. ज्या अंतर्गत जागतिक पातळीवरील शिक्षण संस्थांना प्रोत्साहन देण्यात येईल.
9. **स्वतंत्र सागर विज्ञान आणि मत्स्यव्यवसाय विद्यापीठ** स्थापन करण्यात येईल.
10. **औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (ITIs) यांचे आधुनिकीकरण आणि अभ्यासक्रमाचं नूतनीकरण** करुन ऑगमेंटेड रियालिटी (AR), वर्चुअल रियालिटी (VR), कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI), मशीन लर्निंग (ML) या विषयांचा समावेश करण्यात येईल आणि आवश्यकतेनुसार ITI च्या संख्येत वाढ करण्यात येईल.

युवा आणि क्रीडा

आमचे संकल्प

युवा सक्षमीकरण

1. छत्रपती संभाजी महाराज युवा नेतृत्व प्रशिक्षण योजने अंतर्गत **१०,००० युवांना राजकीय व सार्वजनिक नेतृत्वासाठी प्रशिक्षण देण्यात येईल.**
2. १८ ते ३५ वयोगटातील तरुणांच्या वार्षिक आरोग्य तपासणीसाठी **स्वामी विवेकानंद युवा आरोग्य कार्ड (Youth Health Card)** सुरू करण्यात येईल तसेच **नशामुक्त-व्यसनमुक्त महाराष्ट्रासाठी** कायमस्वरूपी योजना लागू करण्यात येईल.
3. राज्य शासनाच्या भरती परीक्षांमध्ये पारदर्शकता आणण्यासाठी सुधारणा करण्यात येतील.
4. शासनामार्फत भरती प्रक्रियेसाठी राबविण्यात येणाऱ्या विविध स्पर्धा परीक्षांसाठी वेगवेगळे शुल्क आकारण्याऐवजी **वर्षभरासाठी एकदाच शुल्क आकारणी करून त्या उमेदवारांना त्यांच्या पात्रतेनुसार परीक्षेला बसण्यासाठी मुभा देण्यात येईल.** तसेच हे शुल्क वाजवी असेल.

कौशल्य विकास

5. परंपरागत कौशल्यांना मान्यता व चालना देण्यासाठी **कारागीर विद्यापीठाची स्थापना** करण्यात येईल.
6. **'महारथी (महाराष्ट्र एडवांस रोबोटिक्स अँड AI ट्रेनिंग हब इनिशिएटिव्ह) - अटल टिंकरिंग लॅब्स योजना' सुरू** करण्यात येईल, ज्यामधून सर्व शासकीय शाळांमध्ये रोबोटिक्स आणि AI शिकण्याच्या संधी उपलब्ध होतील.

आमचे संकल्प

7. शिल्पकलेतील पारंपरिक हस्तकलेचे संवर्धन करण्यासाठी आणि कौशल्य विकासाला प्रोत्साहन देण्यासाठी, **'लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे कलाग्राम'** स्थापन करण्यात येईल. जे कारागिरांसाठी विशेष प्रशिक्षण देईल आणि त्यांना आधुनिक बाजारपेठेत यशस्वी होण्यासाठी आवश्यक साधने उपलब्ध करुन देईल.

8. महाराष्ट्रात **कौशल्य जनगणना (Skill Census)** करण्यात येईल ज्यायोगे उद्योगाच्या गरजेनुसार कौशल्यांच्या तुटवड्यांचे विश्लेषण करून त्यावर आधारित उपलब्ध कुशल मनुष्यबळ उपलब्ध करुन देणे आणि आवश्यकतेप्रमाणे नवीन कुशल मनुष्यबळ उपलब्धीसाठी नियोजन करता येईल.

रोजगार

9. **येणाऱ्या काळात २५ लाख रोजगार** निर्मिती तसेच महिन्याला **१० लाख विद्यार्थ्यांना रु१०,०००** विद्यावेतन देण्यात येईल.

10. यापूर्वी ११,००० **शिक्षकांची भरती** करण्यात आली आहे आणि आता शिक्षकांच्या उर्वरित सर्व रिक्त जागा भरण्यासाठी **'महाभरती मोहीम'** सुरू करण्यात येईल.

11. महाराष्ट्राच्या तरुणांसाठी अन्य देशांशी आणि फॉर्च्यून ५०० कंपन्यांशी सरकार-ते-सरकार (G२G) करारांच्या माध्यमातून ग्रेड C आणि D नोकरी नोंदणीसाठी **एक ओव्हरसीज प्लेसमेंट सेल** सुरू करण्यात येईल ज्यामुळे जागतिक पातळीवरील रोजगाराच्या संधी महाराष्ट्रातील तरुणांना उपलब्ध होतील.

12. **स्टार्टअप्सच्या बीज भांडवलासाठी एका वेगळ्या स्वतंत्र निधीची तरतूद करून** त्या माध्यमातून नवीन उद्योजकांना व त्यांच्या नवीन संकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यात येईल.

13. राज्यभरात **५० अत्याधुनिक कला स्टुडिओ** उभारण्यात येतील, ज्यायोगे कंटेंट क्रिएटर्सना उच्च दर्जाचे कंटेंट तयार करण्यासाठी संसाधने आणि पायाभूत सुविधा उपलब्ध होतील.

14. स्पर्धा परीक्षेत लेखी परीक्षा पास झालेल्या परंतु निवड न होऊ शकलेल्या परीक्षार्थींना त्यांच्या ज्ञानाचा उपयोग होऊ शकेल अशी संधी पुरविणारी एक **पर्यायी प्लेसमेंट योजना** राबवली जाईल.

क्रीडा

15. महाराष्ट्राच्या प्रत्येक विभागामध्ये **महाराष्ट्र ऑलंपिक प्रशिक्षण अकादमी** स्थापन करण्यात येईल. ज्यामुळे राज्याच्या खेळाडूंना जागतिक दर्जाच्या क्रीडा स्पर्धांमध्ये यश प्राप्त करता येईल.

16. महाराष्ट्रामध्ये क्रीडा संस्कृतीची वाढ करण्यासाठी पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतील.

    a. महाराष्ट्रभर खेलो इंडिया च्या धर्तीवर **खेळू महाराष्ट्र** उपक्रम सुरू करण्यात येईल. या उपक्रमामूळे स्थानिक प्रतिभेला शोधण्यात आणि विकसित करण्यात मदत होईल.

    b. **खेळाडूंना सर्वसमावेशक आरोग्य विमा आणि आरोग्य कार्ड उपलब्ध** करून देण्यात येईल, ज्यामुळे त्यांना मोफत वैद्यकीय तपासणी आणि आवश्यक आरोग्य सेवा मिळतील.

    c. राज्यातील सर्व महाविद्यालयांमध्ये **क्रीडा विज्ञान पदवी अभ्यासक्रम** सुरू करण्यास प्रोत्साहन देण्यात येईल ज्यामुळे मोठ्या संख्येत कौशल्यपूर्ण प्रशिक्षक, फिजिओथेरपिस्ट आणि क्रीडा व्यवस्थापक उपलब्ध होतील.

    d. **'गाव तिथे क्रीडा केंद्र'** योजना सुरू करून सर्व जिल्हा परिषद शाळांमध्ये क्रीडा संकुल स्थापित करण्यात येईल.

17. स्थानिक पातळीवर प्रचलित क्रीडा प्रकारांवर आधारित जिल्ह्यांना क्रीडा केंद्रे म्हणून विकसित करण्यासाठी:

    a. **कोल्हापूरला जागतिक दर्जाचा स्टेडियम उभारून फुटबॉलचे** केंद्र बनवू.

    b. **नांदेडमध्ये अत्याधुनिक हॉकी स्टेडियम** उभारून हॉकीच्या क्षेत्रात उत्कृष्टता साधू.

18. पुणे, नागपूर, नाशिक आणि छत्रपती संभाजीनगर येथे अत्याधुनिक तंत्रज्ञानासह **ई-स्पोर्ट्स केंद्रे** आणि प्रशिक्षण अकादमी स्थापन करण्यात येईल.

PARIS 2024
JSW
Inspire
INDIA

आरोग्य

आमचे संकल्प

सुलभ आरोग्य सेवा

1. **'मिशन स्वस्थ महाराष्ट्र'** अंतर्गत राज्यातील सार्वजनिक आरोग्य सुविधा विकसित करण्यात येतील, ज्याअंतर्गत:

    a. अलीकडील काळात **वाढत्या आरोग्यसेवेची गरज लक्षात घेता महाराष्ट्रातील वैद्यकीय, नर्सिंग आणि मेडिकल लॅबोरेटरी टेक्नॉलॉजी (DMLT) पदविका महाविद्यालयातील विद्यार्थी संख्या वाढविण्यात येईल.**

    b. आयुष्यमान भारत आणि महात्मा फुले जन आरोग्य योजनेअंतर्गत **सर्वांना ₹५ लाखांपर्यंत मोफत वैद्यकीय उपचार** प्रदान करण्यात येतील.

    c. प्रत्येक प्राथमिक आरोग्य केंद्र आणि आरोग्य उपकेंद्रात **प्रधानमंत्री जन औषधी केंद्र उभारण्यात येईल,** जेणेकरुन लोकांना परवडणाऱ्या दरात औषधे उपलब्ध होतील.

2. **आयुष्यमान भारत योजने अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या रुग्णालयांची संख्या वाढविण्यात येइल**, ज्यामुळे लाभार्थ्यांना आरोग्य सेवा सहज उपलब्ध होईल आणि उपचारांमध्ये श्रेणीवर्धन होईल.

3. **एम्स, नागपूर** आणि आगामी **एम्स, पुणे** यांच्या सहकार्याने **महाराष्ट्रभर टेलिकन्सल्टेशन सेवा** पुरवण्यात येतील.

4. उच्च रक्तदाब, मधुमेह, लठ्ठपणा यासारख्या **जीवनशैलीशी निगडित आजारांसाठी मोफत तपासणी करुन औषधे पुरविण्यात येतील**.

5. **आयुष्यमान भारत - प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना (PM-JAY)** अंतर्गत जेष्ठ नागरीक आणि महिलांसाठी प्रत्येक उपकेंद्रात दर सहा महिन्यांनी मोफत आरोग्य तपासणी शिबिर आयोजित करण्यात येतील.

आमचे संकल्प

आरोग्य: पायाभूत सुविधा

6. **नागपूर आणि नांदेडमध्ये २४ रुग्णालयीन इमारती असलेल्या अनुक्रमे धन्वंतरी आणि गोदावरी मेडिसिटीची स्थापना** करण्यात येईल. ज्यामध्ये एकाच परिसरात १०,००० खाटांच्या क्षमतेसह सर्व सुपर स्पेशलिटी सुविधा असणाऱ्या रुग्णालयांचा समावेश असेल.

7. **महिला व बालके यांच्या साठी उन्नत आरोग्य सेवा:** महिलांसाठी आणि मुलांसाठी आरोग्य सेवा सुविधा वाढविण्यात येतील. त्यासाठी सर्व जिल्ह्यांत महिला व बाल रुग्णालय सुविधा उपलब्ध करुन दिली जाईल, जे प्रसूती आणि नवजात बालकांच्या आरोग्य सेवांनी सुसज्ज असेल.

8. सन २०४७ पर्यंत महाराष्ट्रातून **सिकल सेल अनिमियाचे समूळ उच्चाटन करण्याचा संकल्प** करण्यात येत आहे. यासाठी खालील पाऊले उचलण्यात येतील.

   a. **स्क्रीनिंग केंद्रांची स्थापना**, गर्भवती महिला परीक्षण सुविधा आणि **सिकल सेल ओळख कार्ड वितरण**.

   b. आवश्यकते प्रमाणे **सिकल सेल अनिमिया संशोधन केंद्र** सुरु करणे.

9. महाराष्ट्रात रक्तपुरवठा सेवा विस्तारित करण्यात येईल **ज्यामुळे थॅलेसिमिया रुग्णांना वेळेवर आणि पुरेशा प्रमाणात रक्त उपलब्ध होईल**. याशिवाय थॅलेसिमिया वर आधुनिक व प्रभावी उपचार सुचविण्यासाठी समर्पित संशोधन संस्था स्थापन करण्यात येईल.

10. सन २०२९ पर्यंत प्रत्येक तालुक्यातील **ग्रामीण रुग्णालयांचे आधुनिकीकरण** करण्यात येऊन त्यात दोन बेडचे डायलिसिस युनिट, चार बेडची ICU आणि एक ऑपरेशन थिएटर अशा सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येतील.

11 **क्षयरोग मुक्त महाराष्ट्र** करण्यासाठी आणि **मोतीबिंदू निवारण** ही उदिष्ट गाठण्यासाठी, प्रत्येक जिल्ह्यात दरमहा मोफत निदान आणि उपचार शिबिरे आयोजित केली जातील.

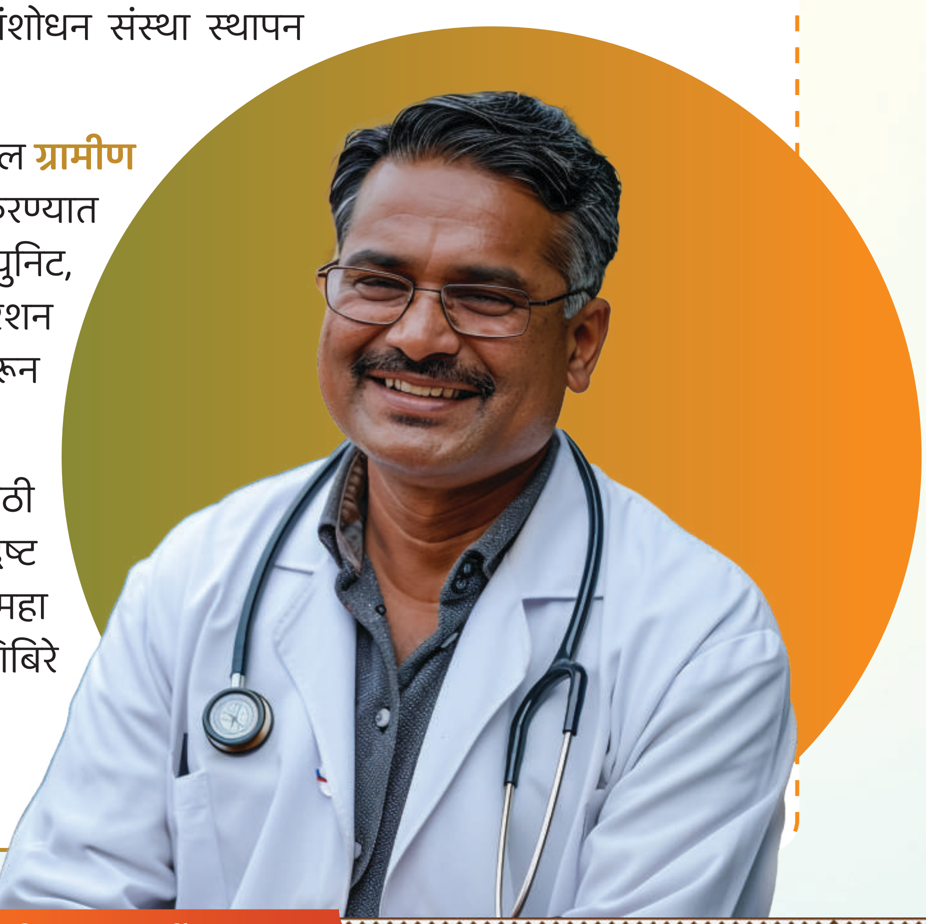

12. अलिकडच्या काळात कर्करोगाचे प्रमाण वाढत आहे. लवकर निदान झाल्यास कर्करोगावर मात करता येते. हे लक्षात घेता, प्रत्येक तालुका स्तरावर **मोफत कर्करोग तपासणी सुविधा** उपलब्ध करून देण्यात येतील. तसेच प्रत्येक जिल्ह्यात **अत्याधुनिक कर्करोग निदान प्रयोगशाळा** स्थापन करण्यात येतील.

13. आदिवासी क्षेत्रातील **प्रत्येक** प्राथमिक आरोग्य केंद्राकडे **मेडिकल मोबाइल युनिट देऊन आरोग्य सेवा** पोहोचविण्यात येतील. ज्यामुळे **दुर्गम आदिवासी भागात** शेवटच्या टप्प्यापर्यंत आरोग्यसेवा पोहोचवली जाईल.

14. महाराष्ट्रातील **प्रत्येक जिल्ह्यात डिजिटल डि-एडिक्शन सेंटर सुरू** करण्यात येईल, ज्यामध्ये स्मार्टफोन, ऑनलाइन जुगार आणि गेमिंगसारख्या नव्या युगातील व्यसनांवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी मदत मिळेल.

आरोग्यः आयुष महाराष्ट्र

15. **आयुष उपचार पद्धतीला महाराष्ट्राच्या आरोग्य व्यवस्थेत समाविष्ट आणि प्रोत्साहित करू**.

    a. **AYUSH-आयुर्वेद, योग, युनानी, सिद्ध आणि होमिओपॅथीचे** नियमन आणि प्रचार केला जाईल व यासाठी स्वतंत्र यंत्रणा निर्माण केली जाईल.

    b. **प्रत्येक तालुका स्तरावरील रुग्णालयात टप्प्याटप्प्याने आयुष आरोग्य सेवा उपलब्ध** करुन देण्यात येईल.

16. महाराष्ट्रात आयुर्वेदाच्या संशोधन, शिक्षण आणि उपचारांना प्रोत्साहन देण्यासाठी **अखिल भारतीय आयुर्वेद संस्थेच्या धर्तीवर राज्य शासनाची शिखर संस्था स्थापन करण्यात येईल**.

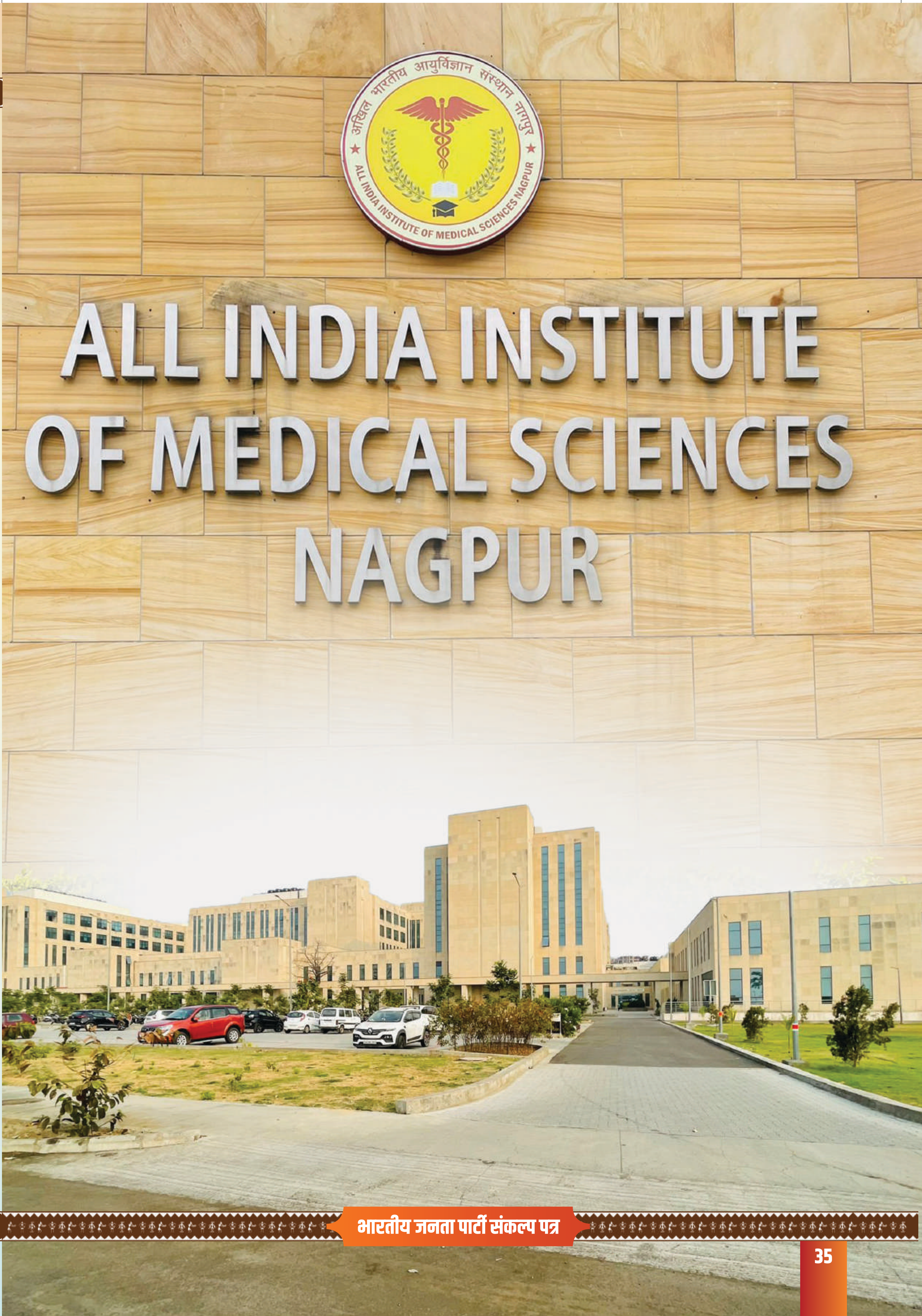
अखिल भारतीय आयुर्विज्ञान संस्थान नागपुर
ALL INDIA INSTITUTE OF MEDICAL SCIENCES NAGPUR
ALL INDIA INSTITUTE
OF MEDICAL SCIENCES
NAGPUR

महिला सन्मान

राज्यातील सर्व महिलांनासाठी सुरक्षेची, सन्मानाची, आणि संधीची समानता सुनिश्चित केली जाईल

आमचे संकल्प

महिला आत्मनिर्भरता

1. **लाडक्या बहिणींना** प्रत्येक महिन्याला **रु. १५०० वरुन रु. २१००** देण्यात येतील तसेच या योजनेचे औचित्य साधून **महिलांमध्ये आर्थिक साक्षरता निर्माण करण्यासाठी प्रशिक्षण दिले जाईल.** महिला सुरक्षेसाठी **२५००० महिलांचा** पोलिस दलात समावेश करण्यात येईल.
2. **मुख्यमंत्री अन्नपूर्णा योजनेअंतर्गत**, प्रत्येक कुटुंबाला वर्षभरात तीन गॅस सिलिंडर मोफत देण्यात येत आहेत. या योजनेत यापुढेही सातत्य ठेवण्यात येईल.
3. **अंगणवाडी आणि आशा सेविकांची** आर्थिक सुरक्षा आणि कल्याण सुनिश्चित करण्यासाठी महिन्याला **रु१५,०००** वेतन आणि **विमा संरक्षण** देण्यात येईल.

परिवर्तनकर्त्या महिला

4. **सन २०२७ पर्यंत महाराष्ट्रात ५० लाख लखपती दीदी तयार** करण्यात येतील. यासाठी, **प्रत्येक ५०० स्वयंसहायता गटांचे एक औद्योगिक क्लस्टर** तयार करण्यात येईल आणि आणि अशा सर्व क्लस्टर्ससाठी **₹१,००० कोटींचा प्रारंभिक फिरता निधी** उपलब्ध करण्यात येईल.
5. महिलांना आर्थिकदृष्ट्या स्वतंत्र बनविण्यामध्ये **UMED (महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण उपजीविका अभियान) चे महत्त्व लक्षात घेता UMED चे बळकटीकरण करण्यात येईल**.
6. महिला उद्योजक व महिला बचत गटासाठी **कायमस्वरूपी बाजारपेठ स्थापन करण्यात येतील** तसेच प्रत्येक जिल्ह्यात वार्षिक **'कर्मयोगिनी मेळावा'** आयोजित करण्यात येईल.

आमचे संकल्प

7. महाराष्ट्रातील महिला स्वयं सहायता गटांना **बळकट करण्यासाठी खालील उपाय केले जातील**:

   a. महिला स्वयं सहायता गटाचे **MSMEs मध्ये श्रेणीवर्धन करावयाचे** झाल्यास **त्यासाठी ₹१० लाखांचे कर्ज स्वरूपात आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करुन देणे**.

   b. महिला उद्योजकांना विशेष प्रोत्साहन देण्यासाठी MUDRA योजनेअंतर्गत **व्याजमुक्त कर्ज सुलभ करणे.**

   c. महिला स्वयंसहाय्यता गट व बँक यांचे सुदृढ संबध प्रस्थापित होवून कर्ज प्राप्त करुन घेणे सुलभ व्हावे यासाठी **महिला स्वयंसहाय्यता गटांचे डिजीटायजेशन** करण्यात येईल.

   d. **प्रत्येक जिल्हा आणि नागरी सहकारी बँकांमध्ये महिला स्वयंसहाय्यता गटांसाठी समर्पित कक्ष स्थापन करण्यात येईल.**

महिला सन्मान, सुरक्षा व सुविधा

8. **'राजमाता जिजाऊ मातृ वंदना पुरस्कार'** सुरू करण्यात येइल ज्यामुळे सामाजिक आणि राजकीय क्षेत्रांमध्ये उत्कृष्ट कामगिरी करणाऱ्या महिलांचा सन्मान करण्यात येईल.

9. ग्रामीण भागातून शिक्षणासाठी व व्यवसायाच्या निमित्ताने जिल्हा मुख्यालयी येणाऱ्या विद्यार्थिनी आणि महिला व्यवसायिकांसाठी प्रत्येक जिल्हा मुख्यालयात अत्याधुनिक सुरक्षा व्यवस्था असलेल्या **अहिल्याबाई होळकर महिला वसतिगृहे स्थापित करण्यात येतील.**

10. मुंबई शहरामध्ये सुरु करण्यात आलेल्या व प्रचंड प्रतिसाद मिळत असलेल्या तेजस्वीनी बसेसच्या धर्तीवर महिला प्रवाशांसाठी सुरक्षित आणि आरामदायक प्रवास सुनिश्चित करण्यासाठी **प्रमुख शहरांमध्ये गर्दीच्या तासांत महिलांसाठी विशेष बससेवा सुरू** करण्यात येईल.

11. सर्व शिक्षण संस्थांमध्ये मुली आणि महिलांसोबत कोणत्याही प्रकारचा छळ आणि भेदभाव रोखण्यासाठी **विशाखा समित्या स्थापन करण्यात येतील.**

सामाजिक न्याय

आमचे संकल्प

ज्येष्ठ नागरिक

1. **'ज्येष्ठ नागरिकांना प्राधान्य'** धोरण स्वीकारण्यात येईल, ज्यात:
   a. प्रत्येक ज्येष्ठ नागरिकासाठी स्वयंचलित सेवा मिळवण्यासाठी **आधार सक्षम सेवा वितरण (AESD) लागू करणे**.
   b. वय वर्षे ८० व त्यावरील सर्व ज्येष्ठ नागरिकांनी मागणी केलेली कागदपत्रे—जसे की **आरोग्य नोंदी, ओळखपत्रे आणि पेन्शन संबंधित कागदपत्रे—थेट त्यांच्या घरी पोहोचवण्याची व्यवस्था करण्यात येईल.**
   c. सर्व शासकीय रुग्णालयांमध्ये **ज्येष्ठ नागरिकांसाठी स्वतंत्र बाह्यरुग्ण कक्ष (OPD) सुरू करण्यात येतील**.
2. वृद्ध पेंशन धारकांना महिन्याला रु. १५०० वरुन रु. २१०० देण्यात येतील जेणेकरून संपूर्ण महाराष्ट्रात ज्येष्ठ नागरिकांना अधिक आर्थिक सुरक्षा आणि सन्मान मिळेल.
3. **तालुकास्तरावर, 'आजी आजोबा पार्क' स्थापित** करण्यात येतील ज्यामुळे ज्येष्ठ नागरिकांसाठी विरंगुळ्याच्या जागा उपलब्ध होतील.

दिव्यांग कल्याण

4. राज्यातील **प्रत्येक जिल्ह्यात दिव्यांगांसाठी** कौशल्य मूल्यांकन, व्यावसायिक मार्गदर्शन व आर्थिक स्वावलंबन यासाठी सुविधा पुरविणारे **दिव्यांग भवन** उभारण्यात येईल.
5. या दिव्यांग भवनामध्ये, **दिव्यांगजनांना समाजामध्ये सन्मानाची वागणूक मिळावी या दृष्टीने जनजागृती करणारे दिव्यांग संवेदनशीलता कक्ष** आणि दिव्यांगजनांसाठी आवश्यकतेनुसार उपचार पुरवण्याकरिता विशेष उपचार कक्षही सुरू करण्यात येईल.

आमचे संकल्प

अनुसूचित जाती, जमाती (SC/ST) आणि इतर मागासवर्गीय (OBC)

6. अनुसूचित जाती, जमाती आणि इतर मागासवर्गीय **उद्योजकांच्या व्यवसाय वृद्धीसाठी ₹१५ लाख पर्यंत व्याजरहित कर्ज** देण्यात येईल.
7. शासनातील सर्व राखीव जागा संबंधित प्रवर्गातूनच भरल्या जाव्या आणि त्या प्रदीर्घ काळ रिक्त राहू नयेत या साठी दरवर्षी जून आणि जानेवारी महिन्यात नियमांच्या अधीन राहून **वॉक इन इंटरव्ह्यू** अभियान राबविण्यात येईल.
8. आदिवासी कला, संस्कृती, जीवनशैली, प्रथा-परंपरा कौशल्य, पारंपरिक ज्ञान यांचा सखोल अभ्यास करण्यासाठी समर्पित असे **"आद्य क्रांतिकारक भगवान बिरसा मुंडा आदिवासी विद्यापीठ"** स्थापन करण्यात येईल.
9. **प्रत्येक जिल्ह्यात ओबीसी विद्यार्थ्यांसाठी संत गाडगे बाबा वसतिगृहे** उभारण्यात येतील.
10. **आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी नागपूर, नाशिक, मुंबई, छत्रपती संभाजीनगर, पुणे आणि अमरावती येथे विद्यार्थी वसतिगृहे निर्माण** करण्यात येईल.

अंत्योदय कल्याण

11. प्रत्येक गरिबाला **अन्न आणि निवारा** देण्यात येईल.
12. महाराष्ट्रातील सर्व कुटुंबांना बाजारातील उतार-चढावांपासून सुरक्षित करण्यासाठी राज्यात जीवनावश्यक वस्तूंच्या **किमती स्थिर** ठेवण्यात येतील.
13. **वीज बिलात ३०% कपात** करुन **सौर आणि अक्षय ऊर्जेवर** भर देण्यात येईल.
14. विविध समाज घटकांसाठी मागणीनुसार **त्यांच्या उन्नती व विकासासाठी आर्थिक विकास महामंडळे स्थापन करण्यात येतील**.

15. **डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर श्रमसाफल्य आवास योजना पुनरुज्जीवित करण्यात येईल आणि सफाई कामगारांना घरांचे मालकी हक्क** देण्यात येतील.

16. **'अक्षय अन्न योजना'** अंतर्गत, **कमी उत्पन्न गटातील कुटुंबांना दरमहा मोफत शिधा** पुरविण्यात येतील. ज्यामध्ये तांदूळ, ज्वारी, शेंगदाण्याचे तेल, मीठ, साखर, हळद, मोहरी, जिरे आणि लाल मिरची पावडर यांचा समावेश असेल.

17. **पुढील पाच वर्षांत ३६ लाख कुटुंबांना घरकुल प्रदान करण्यात** येतील.

18. ॲप आधारीत कंपण्यांच्या पुरवठा क्षेत्रातील असंघटीत कामगार **यांच्यासाठी कल्याण मंडळ स्थापन करण्यात येईल.**

19. **तृतीयपंथी समुदायाच्या कल्याणासाठी व सन्मानासाठी** आवश्यक पाऊले उचलण्यात येतील.

मदत आणि पुनर्वसन

20. **२०१३-१४ पुनर्वसन अधिनियम प्रभावीपणे लागू करण्यात येईल**.

21 मदत व पुनर्वसन धोरण राबवितांना सर्व प्रभावित व्यक्तींच्या विविध समस्यांचे निराकरण करणारे **एक समग्र पुनर्वसन धोरण** विकसित करण्यासाठी आणि मदत व पुनर्वसन प्रक्रियांचे स्पष्ट मार्गदर्शक तत्वे निश्चित करण्यासाठी समिती स्थापन करण्यात येईल.

22. **पुनर्वसित वसाहतींचा संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये समावेश** करण्यात येईल. जेणेकरुन त्यांना स्वच्छ पाणी, स्वच्छता, वीज, आरोग्यसेवा, शिक्षण, आणि पायाभूत सुविधांसारख्या आवश्यक सेवा मिळतील.

प्रशासन आणि सुव्यवस्था

आमचे संकल्प

कायदा आणि सुव्यवस्था

1. **बळजबरी व फसवून केलेल्या धर्मांतराविरुद्ध कठोर कायदा** करण्यात येईल. बळजबरी आणि फसवणूक करणाऱ्या धर्मांतरापासून संरक्षण मिळेल.
2. **बेकायदेशीर बांगलादेशी व रोहिंग्या घुसखोरांना** परत पाठवण्यासाठी आणि राज्यातील घुसखोरीला आळा घालण्यासाठी कठोर कायदे आणि कार्यकारी उपाययोजना लागू करण्यात येतील.
3. पोलीस विभागातील **रिक्त जागा भरण्यासाठी 'महा पोलीस भरती मोहीम' सुरू** करण्यात येईल. पोलीस कर्मचा-यांसाठी उत्तम निवास व्यवस्था पुरविण्यात येईल.

प्रशासन

4. **सरकार स्थापनेनंतर १०० दिवसांच्या आत 'व्हिजन महाराष्ट्र @ २०२९'** सादर करण्यात येईल.
5. येत्या ५ वर्षांमध्ये प्रशासनातील **३ लक्ष जागा भरण्यासाठी कालबद्ध कार्यक्रम** राबवला जाईल.
6. नागरी आणि ग्राम विकास क्षेत्रात ***Geospatial* टेक्नॉलॉजिचा उपयोग करून नगर रचना अधिक काटेकोरपणे आखल्या जातील.**
7. महाराष्ट्र राज्याने शासनामार्फत दिल्या जाणाऱ्या सेवा विहित कालावधीत अर्जदाराला निश्चित प्राप्त व्हावे या साठी सेवा हमी कायदा अमलात आणला आहे. या कायद्याअंतर्गत **महिला, युवा, शेतकरी आणि ज्येष्ठ नागरिक यांचा मार्फत प्राप्त होणाऱ्या अर्जांना प्रथम प्राधान्य देऊन त्यांचे प्रश्न तातडीने निकाली काढण्यात येतील.**

आमचे संकल्प

8. स्थानिक स्वराज्य संस्था मजबूत करण्यासाठी या संस्थांमध्ये लोकप्रतिनिधींना प्रशिक्षण देण्यासाठी **'उत्तमराव पाटील प्रशिक्षण संस्था'** स्थापन करण्यात येईल.

पायाभूत सुविधा

आमचे संकल्प

रस्ते वाहतुक सुविधा

1. **'महागतीशक्ती' उपक्रम सुरू** करण्यात येईल. ज्याद्वारे महाराष्ट्रातील विविध राज्य विभागांचे पायाभूत सुविधा प्रकल्प जसे की रस्ते, बंदरे, औद्योगिक कॉरीडोर आणि विमानतळ यांचे एकत्रीकरण केले जाईल, ज्यामुळे महाराष्ट्रातील दळणवळणाचे जाळे सुदृढ होईल.

2. **विद्यमान बस स्थानकांचा विकास करून त्यांना बस पोर्टमध्ये रूपांतरित करण्यात येईल.** या अंतर्गत त्या ठिकाणी स्थानिक लोककलेला प्रोत्साहन देण्यासाठी रंगमंच, मराठी चित्रपटांसाठी सिनेमागृहे, स्थानिक शेतमालासाठी शेतकरी बाजार इत्यादी सुविधांची उभारणी करण्यात येईल.

3. **मुंबई- पुणे एक्सप्रेसवे,** समृद्धी महामार्ग यांसारख्या **५,००० किमीपेक्षा** जास्त लांबीच्या अत्याधुनिक द्रुतगती महामार्गांची निर्मिती करण्यात येईल.

रेल्वे वाहतुक सुविधा

4. **वर्धा-यवतमाळ-नांदेड, अहमदनगर-परळी वैजनाथ, जालना-जळगाव आणि सोलापूर-तुळजापूर-धाराशिव, पुणे-नाशिक** या महत्त्वाच्या रेल्वे मार्गांच्या पूर्णतेसाठी पाठपुरावा करण्यात येईल.

5. मुंबईला नागपूर, कोल्हापूर, नांदेड आणि लातूरशी जोडणाऱ्या अतिरिक्त **वंदे भारत आणि अमृत भारत गाड्या** सुरू करण्यासाठी पाठपुरावा करण्यात येईल.

6. केंद्र सरकारच्या सहकार्याने नमो भारत प्रादेशिक जलद परिवहन प्रणाली (RRTS) विकसित करण्यात येईल ज्याद्वारे **पुणे-जालना आणि पुणे-नाशिक ही शहरे एकमेकांशी जोडले जातील.**

आमचे संकल्प

हवाई वाहतुक सुविधा

7. महाराष्ट्रातील **प्रत्येक तालुक्यात हेलिपॅड** बांधण्यात येईल ज्याद्वारे वैद्यकीय आणिबाणीच्या काळात जलद सेवा पुरविणे शक्य होईल.

8. **व्यावसायिक हवाई सेवा महाराष्ट्रातील १६ जिल्ह्यांमध्ये विस्तारित** करण्यात येईल. तसेच, राज्यातील प्रत्येक जिल्ह्यात एक धावपट्टी स्थापन करण्याचा प्रयत्न करण्यात येईल.

जलमार्ग सुविधा वाहतुक सुविधा

9. कोचीच्या (केरळ) धर्तीवर **'वॉटर मेट्रो'** सुरू करण्यात येईल. ज्याद्वारे **महाराष्ट्रातील किनारी शहरे आणि बेटे** जलद **जलमार्गांनी जोडण्यात येतील.**

10. अलिबाग, वर्सोवा, मालवण, अर्नाळा आणि उत्तन येथील **मत्स्य बंदरांचे आधुनिकीकरण करण्यात येतील.**

शहरी विकास

आमचे संकल्प

वाहतूक आणि पायाभूत सुविधा

1. सन २०३४ पर्यंत, **मुंबई (MMR), पुणे, छत्रपती संभाजीनगर, नागपूर आणि नाशिक या शहरांमध्ये एकूण १,००० किमीचे मेट्रो नेटवर्क विकसित** करून, सार्वजनिक वाहतूक व्यवस्थेत क्रांतिकारी बदल करण्यात येईल.
2. **शहरातील उपनगरीय रेल्वे वाहतूक, मेट्रो, मोनोरेल तसेच शहरी बस सेवा, टॅक्सी, रिक्षा** आणि फीडर रिक्षा यांचा सुलभ वापर व्हावा यासाठी **एकीकृत स्मार्ट कार्ड** योजना चालू करण्यात येईल.

स्वच्छता आणि कचरा व्यवस्थापन

3. **सन २०२९ पर्यंत सर्व सांडपाण्याचे शुद्धीकरण करणे हे उद्दिष्ट समोर ठेऊन** सध्या अस्तित्वात असलेल्या यंत्रणेची क्षमतावाढ करण्यात येईल **तसेच आवश्यकतेनुसार नवीन यंत्रणा उभारण्यात येईल. तसेच महाराष्ट्रास उघडी गटारे मुक्त राज्य करण्यात येईल.**
4. महाराष्ट्रात **समग्र कचरा व्यवस्थापन उपक्रम** राबविण्यात येईल. ज्यामध्ये :
   a. संपूर्ण राज्यभर कचरा निपटारा आणि पुनर्वापर प्रक्रियेवर देखरेख आणि नियमन करण्यासाठी **महाराष्ट्र कचरा व्यवस्थापन महामंडळाची स्थापना.**
   b. **'रॅग्ज टू रोड्स'** योजनेद्वारे रस्त्याच्या बांधकामात **८% प्लास्टिक कचरा वापरण्याची सक्ती करून 'कचऱ्याचे पर्वत' नष्ट करणे.**
   c. घनकचऱ्याचे वीजेत रूपांतर करण्यासाठी राज्यभर **वेस्ट-टू-एनर्जी पॉवर प्लांट्सची स्थापना करण्यात येईल**, पहिल्या टप्प्यात पाच महानगरांमध्ये याची सुरूवात करून टप्प्याटप्प्याने सर्व मोठ्या शहरांमध्ये विस्तार करण्यात येईल.

आमचे संकल्प

5. महाराष्ट्राला सर्वात स्वच्छ राज्य बनवण्यासाठी **'स्वच्छता विकास अभियान (SWACH)'** सुरू करण्यात येईल:

   a. **'महा स्वच्छता रँकिंग'** सुरू करून , प्रत्येक शहरात कचरा प्रक्रिया केंद्र उभारण्यात येतील.

   b. **स्वच्छ बस स्थानक, स्वच्छ शासकीय रुग्णालय यासारख्या स्पर्धा आयोजित करण्यात येतील**.

   c. **आवश्यकतेनुसार ठिकठिकाणी सार्वजनिक स्वच्छतागृहे** उभारण्यात येतील.

ग्रामीण विकास

आमचे संकल्प

डिजिटल कनेक्टिव्हिटी आणि शिक्षण

1. आम्ही **भारतनेटद्वारे प्रत्येक गावात १००% ब्रॉडबँड इंटरनेट** पोहोचविण्यात येईल.

शाश्वत विकास आणि पर्यावरण

2. राज्यभरात **'महाराष्ट्र सरोवर संवर्धन योजना'** सुरू करण्यात येईल. ज्यामुळे गाव पातळीवर जलाशयांचे पुनरुज्जीवन, जलसंवर्धन आणि स्थानिक उपजीविकांना चालना मिळेल.

स्थानिक प्रशासन आणि सामाजिक सक्षमीकरण

3. येत्या **५ वर्षात पीएम सूर्य-घर योजने अंतर्गत प्रत्येक गावातील २५% घरांना सौरऊर्जा** पोहचविण्यात येईल.
4. राज्यात बऱ्याच ठिकाणी अंत्यविधी ही एक समस्या बनत आहे. **परंतु कोणतेही पार्थिव सन्मानजनक अंत्यविधी पासून वंचित राहणार नाही याबाबत आवश्यक त्या उपाययोजना करण्यात येतील.**

संस्कृती आणि पर्यटन

आमचे संकल्प

छत्रपती शिवाजी महाराज

1. महाराष्ट्रात प्राचीन आणि ऐतिहासिक गड किल्ल्यांची मोठी संख्या आहे. हे गड किल्ले महाराष्ट्राचे वैभव असून महाराष्ट्राच्या ऐतिहासिक व सांस्कृतिक जडणघडणी मध्ये त्यांचा सिंहाचा वाटा आहे. महाराष्ट्राच्या या ऐतिहासिक आणि सांस्कृतिक वारश्याचे जतन व संवर्धन यासाठी **गड-किल्ले विकास प्राधिकरण** स्थापित करणार.
2. किल्ल्यांचे जतन करणाऱ्या सरकार मान्य स्वयंसेवी संस्थांना प्रोत्साहन देण्यात येईल आणि **'दुर्ग सेवक'** व **'रक्षक'** यांसारख्या घटकांना **अधिकृत मान्यता** देण्यात येईल. **प्रत्येक किल्ल्यासाठी समर्पित समित्या** तयार करून प्रत्येक ठिकाणी लक्ष पुरवले जाईल.
3. पुणे येथे महाराष्ट्रातील विविध साम्राज्यांच्या शौर्य आणि वारशाची गाथा सांगणारे एक भव्य **'महाराष्ट्र इतिहास वारसा पार्क व संग्रहालय'** स्थापन करण्यात येईल.
   a. या संग्रहालयात लेझर शो, युद्ध पुनर्निर्माण, आणि आभासी वास्तविकता इत्यादी सुविधा असतील.
   b. या संग्रहालयात महाराष्ट्राच्या वारशाचा उत्सव साजरा करणाऱ्या आणि पारंपरिक संगीत, नृत्य, आणि कला स्वरूपांचा समावेश असणाऱ्या **सांस्कृतिक उत्सवाचे आयोजन** करण्यात येईल.
4. **छत्रपती शिवाजी महाराज यांचा वारसा जतन करण्यासाठी:**
   a. **पन्हाळगड़ किल्ल्यावर वीर शिवा काशिद यांचे स्मारक.**
   b. विजयदुर्ग, सिंधुदुर्ग येथे **सरखेल कान्होजी आंग्रे यांचे स्मारक** आणि **मराठा नौसेना संग्रहालय.**
   c. **थोरले बाजीराव पेशव्यांचे जन्मस्थान डुबेरे जि. नाशिक,** येथे स्मारक-संग्रहालय उभारण्यात येईल.

आमचे संकल्प

मराठी भाषा

5. **परदेशातील सर्व भारतीय दूतावासांमध्ये आणि भारतातील सर्व राजभवनांमध्ये स्थानिक मराठी लोकांच्या सहभागातून महाराष्ट्र दिन साजरा करण्यात येईल आणि 'फ्रेंड्स ऑफ महाराष्ट्र' नेटवर्क स्थापन** करण्यात येईल.

6. सर्व जिल्हा मुख्यालयाच्या ठिकाणी **तीन दिवसीय सांस्कृतिक महोत्सव सुरू** करण्यात येईल. त्यात त्या-त्या भागातील मराठी भाषा, लावणी, भारुड, पोवाडा यासारख्या लोकसंस्कृतीचे सादरीकरण केले जाईल.

7. नुकताच मराठी भाषेला अभिजात भाषेचा दर्जा मिळालेला आहे. त्या अनुषंगाने **मराठी भाषा संशोधन संस्थांचे बळकटीकरण** करण्यात येईल आणि मराठी भाषेतील **सखोल अध्ययनाला शिष्यवृत्तीद्वारे प्रोत्साहन** देण्यात येईल.

सांस्कृतिक वारसा आणि संवर्धन

8. **तुळजाभवानी मंदिराच्या विकासासाठी भरीव निधी मंजूर** करण्यात येईल आणि या **मंदिराला प्रमुख विमानतळ आणि रेल्वे स्थानकांशी जोडून** भाविकांना अधिक सोयीस्कर प्रवास सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येईल.

9. कोल्हापूरच्या ऐतिहासिक महालक्ष्मी मंदिराच्या सुविधांचा विकास आणि विस्तार करण्यासाठी **महालक्ष्मी मंदिर पुनर्विकास योजना राबविण्यात येईल.**

10. सन २०२७ मध्ये नाशिक - त्र्यंबकेश्वर येथे भरणाऱ्या **सिंहस्थ कुंभमेळ्यासाठी गोदावरी घाटांचे नूतनीकरण आणि पायाभूत सुविधांच्या विकास** करण्यात येईल.

11. **त्र्यंबकेश्वर - पंचवटी - सप्तश्रृंगी - सोमेश्वर - नवश्या गणपती - मुक्तीधाम, शनी शिंगणापूर आणि शिर्डी** या तीर्थक्षेत्रांचा समावेश असणारे **दिव्य दर्शन पर्यटन सर्किट** सुरू करण्यात येईल.

12. **४०० वर्षांहून जुन्या मंदिरांचा जीर्णोद्धार करण्यात येईल.**

13. संस्कृती आणि वारसा संवर्धन यामध्ये उद्योग जगताचा सहभाग प्राप्त व्हावा म्हणून **कॉर्पोरेट सांस्कृतिक जबाबदारी (CCR) साठी सीएसआर** निधीचा एक ठराविक भाग राखून ठेवला जाईल.

14. स्थानिक वारसा स्थळे, ऐतिहासिक स्मारके, कारागीर, कलावंत आणि कला प्रकारांना उत्तेजन देण्याच्या हेतूने राज्यातील **स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये सांस्कृतिक समिती स्थापन केली जाईल व त्यासाठी संबधित कायद्यामध्ये आवश्यक ते बदल केले जातील.**

15. महाराष्ट्राच्या आध्यात्मिक आणि सांस्कृतिक वारसा जपण्यासाठी:

    a. **मंगळवेढा येथे महात्मा बसवेश्वर** यांच्या स्मारकाची निर्मिती.

    b. **संत चोखामेळा** यांचे जन्मस्थान, मेहुणा राजा येथे भव्य स्मारक उभारणी.

    c. पुण्यातील पिंपरी चिंचवडमधील **मोरया गोसावी समाधी** क्षेत्राचे नूतनीकरण आणि सौंदर्यीकरण.

    d. पंढरपूर येथे **संत नामदेव महाराज स्मारकाची स्थापना.**

    e. सांगलीतील अरेवाडी येथील **बिरोबा मंदिराचे** नूतनीकरण.

16. **'श्री विठ्ठल सांस्कृतिक सर्किट'** स्थापन करण्यात येईल. ज्यात पंढरपूर, आळंदी, देहू, पैठण, त्र्यंबकेश्वर, सासवड, मुक्ताईनगर, आपेगाव आणि नेवासा यांसारख्या प्रमुख वारकरी तीर्थक्षेत्रांचा समावेश असेल.

17. जागतिक प्रतिष्ठेच्या **सारंगखेडा चेतक महोत्सवाद्वारे अश्वप्रदर्शन आणि महाराष्ट्राच्या खाद्यसंस्कृतीचा प्रचार** व प्रसार करण्यात येईल.

18. जळगाव जिल्ह्यातील **मेहरूण तलावाच्या पुनरुज्जीवन आणि संवर्धनासाठी निधी** उपलब्ध करून देण्यात येईल.

19. विविध कलांना प्रोत्साहन देणे आणि कलाकारांच्या कौशल्य प्रदर्शनासाठी एक समर्पित व्यासपीठ मिळावे या हेतूने **ललित कला अकादमीची एक शाखा महाराष्ट्रात स्थापन** करण्यात येईल.

20. नागपूरच्या व चंद्रपूरच्या **दीक्षाभूमी पुनर्विकासासाठी ₹३०० कोटींच्या प्रकल्पाला गती देऊन** त्याचे काम पूर्ण करण्यात येईल.

21. महाराष्ट्रातील **सर्व शासकीय आणि खाजगी वस्तू संग्रहालयांचा विकासासाठी व्यापक योजना** तयार करून राबवण्यात येईल.

22. विविध **तीर्थक्षेत्रांना पदयात्रेणी भेट देणाऱ्या भाविकांना सर्व सुविधा** देण्यात येतील.

23. राज्यातील केंद्र आणि राज्य सरकारच्या विकास प्रकल्पांना तसेच विविध सेवा कार्यांना भेट देणे सुलभ व्हावे यासाठी विशेषत: **तरुणांसाठी विकास पर्यटन योजना राबवली जाईल.**

24. **गोंधळ, दशावतारी खेळे आणि तत्सम पारंपरिक कला प्रकार** तसेच कारागिरांच्या पारंपरिक **कारागिरीचे योग्य डॉक्यूमेंटेशन (प्र-लेखन) करून त्याचे बुद्धी संपदा हक्क संपादन केले जातील** ज्या योगे त्यांचे मूळ रूप भेसळ होण्या पासून वाचवीण्यात येईल.

पर्यटन विकास

25. **स्थानिक युवकांना पर्यटक मार्गदर्शक (गाइड) म्हणून प्रशिक्षण देऊन प्रमाणपत्र प्रदान करण्यासाठी योजना** सुरू करण्यात येईल आणि ऐतिहासिक स्थळांवर, विशेषतः किल्ल्यांवर मार्गदर्शकांसाठी प्रमाणपत्र अनिवार्य करण्यात येईल.

26. गिर्यारोहणाचे शास्त्रोक्त प्रशिक्षण देण्यासाठी राज्यात **'तानाजी मालुसरे गिर्यारोहण संस्था'** स्थापन करण्यात येईल.

27. कोकणातील पर्यटनाला चालना देण्यासाठी **'कम टू कोकण'** उपक्रम सुरू करण्यात येईल. याअंतर्गत किनारी पर्यटन, स्कूबा डायव्हिंग, बॅकवॉटर टूरिझम, इको-टूरिझम आणि फूड टूरिझम अशा पर्यटन प्रकारांना प्रोत्साहित करण्यात येईल.

28. **कास पठारला पर्यावरणीयदृष्ट्या शाश्वत पर्यटन स्थळात विकसित** करून, त्याच्या अद्वितीय जैवविविधतेचे संरक्षण करणे आणि पर्यावरण तसेच स्थानिक समुदायांना लाभ मिळवून देणारे **पर्यावरणीय पर्यटनाला प्रोत्साहन** देण्यात येईल.

वन, पर्यावरण आणि नैसर्गिक संसाधने

आमचे संकल्प

वन आणि वन्यजीव संरक्षण

1. वनालगत, शेतीमध्ये, मानवी वस्त्यांमध्ये वाघ, बिबट्या, हत्ती, रोही, रानडुक्कर आणि माकड या वन्यप्राण्यांमुळे होणारी जीवित व वित्त हानी टाळण्यासाठी तसेच **मानव-वन्यजीव संघर्ष कमी करण्यासाठी आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस (AI) तंत्रज्ञान, ड्रोन आणि रेडिओ कॉलर** यासारख्या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर करण्यात येईल.
2. **'एक पेड़ माँ के नाम'** या उपक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यात येईल.
3. पर्यावरणाच्या अनुषंगाने **जिल्हा निहाय अधिवास आराखडे** (District Habitat Plan) तयार करण्यात येतील ज्याद्वारे त्या जिल्ह्यातील परिसंस्थांचे संरक्षण करता येईल तसेच स्थानिक जनतेच्या शेती, जल आणि जमिनीच्या शाश्वत उपयोगावर लक्ष केंद्रित करता येईल.
4. महाराष्ट्रातील सर्व समुद्रकिनारी शहरांमध्ये **कांदळवन संरक्षण आणि पुनर्स्थापन कार्यक्रम सुरू करण्यात येईल** ज्या मध्ये स्थानिकांच्या सहभागातून कांदळवन संरक्षण आणि शहरी नियोजन यांचा समावेश असेल.
5. **'सर्वात मोठं धन: जल आणि वन'**- राज्यातील हरित क्षेत्र वाढावे या हेतूने स्थानिक जनतेच्या सहभागातून **सामुदायिक व्यवस्थापित वनांच्या (Community Managed Forests)** निर्मितीसाठी प्रोत्साहन देण्यात येईल. तसेच **पारंपारिक देवराई जपून** त्यांच्या अद्वितीय जैव विविधता आणि सांस्कृतिक महत्त्वाचे संरक्षण करण्यात येईल.
6. वन संवर्धन व **पर्यावरण संरक्षण या क्षेत्रात सक्रियपणे सहभागी असलेल्या व्यक्ती आणि संस्थांना प्रोत्साहन** देण्यासाठी जिल्हा आणि तालुका पातळीवरील पुरस्कार सुरू करण्यात येतील.

आमचे संकल्प

जल, जमीन आणि परिसंस्था व्यवस्थापन

7. **महाराष्ट्रातील नद्या स्वच्छ करण्यासाठी अत्याधुनिक सफाई तंत्रज्ञान** वापरण्यात येईल ज्यात 'रो-बोट' प्रणालींचा समावेश असेल.
8. नदीच्या पात्राची धूप रोखण्यासाठी **बांबू आणि व्हेटीवर** सारख्या दाट वाढणाऱ्या गवतांचा वापर करून **धूप प्रतिबंधक उपाययोजना** करण्यात येतील.

मुंबई महानगर प्रदेश

आमचे संकल्प

1. **विकास नियंत्रण नियमावली २०३४** ची काटेकोर अंमलबजावणी करुन मुंबईचा सर्वांगीण नागरी विकास साधण्यात येईल.

2. मुंबईतील **सर्व म्हाडा (MHADA) वसाहतींचा पाच वर्षांत क्लस्टर माध्यमातून विकास** करण्यात येईल.

3. सरकारने नुकतेच **नवीन गृहनिर्माण धोरण** जाहीर केले आहे, त्या धोरणाची प्रभावी अंमलबजावणी करुन **झोपडपट्टी मुक्त मुंबई** करण्याचा प्रयत्न करण्यात येईल.

4. **BEST बस ताफ्यात १२,००० EV बसेसचा समावेश** करून, मुंबईकरांसाठी पर्यावरणस्नेही आणि किफायतशीर प्रवास सुनिश्चित करण्यात येईल.

5. मुंबई महानगर प्रदेश परिसरात येणाऱ्या सर्व महानगरपालिका हद्दीतील **मोकळ्या जागा (सरकारी, निम-सरकारी) अतिक्रमण मुक्त रहाव्या यासाठी सक्षम यंत्रणा उभी केली जाईल.**

6. **डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर श्रम साफल्य आवास योजना पुन्हा सुरू** करण्यात येईल. मुंबई आणि सर्व नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था **स्वच्छता कामगारांना घराचे मालकी हक्क** देण्यात येईल.

7. मुंबई महानगर प्रदेशात मोठ्या प्रमाणात उड्डाणपूलांची निर्मिती करण्यात आलेली आहे. त्या उड्डाणपूलांच्या खाली **टर्फ सुविधा निर्माण करण्यात येईल.** यामुळे विना वापर उपलब्ध असलेल्या मोकळ्या जागा खेळांसाठी उपलब्ध होतील.

8. **मुंबईला जवळच्या शहरांशी जोडण्यासाठी वंदे मेट्रो सेवा सुरू** करण्यात येईल. त्यामुळे प्रवासाचा वेळ लक्षणीयरीत्या कमी होईल आणि मुंबईच्या आसपासची शहरे मुंबईच्या जवळ येतील.

9. कोचीच्या (केरळ) धर्तीवर **'वॉटर मेट्रो'** सुरू करण्यात येईल. याद्वारे किनारी शहरे आणि बेटांना पर्यावरणस्नेही जलामार्गांनी जोडले जाईल. यासाठी विद्युत बोटींचा (EV) वापर केला जाईल. यामुळे मुंबई शहरातील वाहतूक व्यवस्थेवरील ताण कमी होण्यास मदत होणार आहे.

10. महाराष्ट्रातील **शहरी भागांमध्ये बहुमजली स्वयंचलित पार्किंग व्यवस्था उभारून,** पार्किंग आणि वाहतूक समस्या दूर करण्यात येईल.

11. पावसाळ्या दरम्यान शहरांमध्ये पाणी तुंबू नये म्हणून **मुंबई सह सर्व प्रमुख शहरांमध्ये स्मार्ट ड्रेनेज सिस्टम लागू** करण्यात येईल.

नोट्स

नोट्स

भारतीय जनता पार्टी महाराष्ट्र

भाजपा मुख्यालय, सीडीओ बॅरक 1, एलआयसी कार्यालयासमोर,
नरीमन पॉईंट, मुंबई - 400021

भाजप-महायुती आहे, तर गती आहे

महाराष्ट्राची प्रगती आहे

कमळाचे बटण दाबा भाजपला विजयी करा